

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

VÝTVARNÁ VÝCHOVA A LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY

ART EDUCATION AND FOREST KINDERGARTEN

Bakalářská práce

Autor: Lenka Drahoňovská

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Novotná, Ph.D.

Praha 2013

Anotace

Práce se zabývá pojetím výtvarné výchovy v lesních mateřských školách se zaměřením na konkrétní lesní mateřskou školu Lesníček při mateřské škole Semínko. První část práce má za úkol seznámit čtenáře se vznikem, historií a vývojem lesních mateřských škol v zahraničí. Dále o možnosti zařazení lesních mateřských škol do rejstříku škol České republiky. Druhá část bude zaměřena na seznámení s lesní mateřskou školou Lesníček a její historií, která má vliv na všechny lesní mateřské školy v Čechách. V třetí části budeme zvažovat výhody a nevýhody výtvarných činností v lesních mateřských školách plynoucí ze zázemí a specifických školních vzdělávacích plánů. Empirickou část si rozdělíme na dvě hlavní části. První část se bude zabývat zpracováním informací o dostupné literatuře a jiných zdrojích k této problematice. Druhá část se zaměří na popis realizace mého výtvarného projektu. Jeho slabé a silné stránky a možnost přesahu do volnočasových aktivit typu skaut.

Klíčová slova: lesní mateřské školy, lesní pedagogika, zážitková pedagogika, výtvarné činnosti, land art, textilní výtvarnictví, akční umění, galerijní edukace

Annotation

The thesis concerns with conception of art education in forest kindergartens with focus on the forest kindergarten “Lesníček” by the kindergarten “Semínko”. The first part of the thesis deals with formation, history and development of forest kindergartens in the foreign countries and moreover with the potentiality of incorporation of forest kindergartens into the official schools register in the Czech republic. The second part of the thesis concentrates on the selected forest kindergarten “Lesníček” and its history, which significantly influences all the forest kindergartens in the Czech republic. The third part of the thesis considers advantages and disadvantages of art activities in forest kindergartens resulting from the hinterland and the specific school education plans. The empirical part of the thesis is divided into two main parts. The first part concerns with processing of information from the available literature and other sources. The second part concerns with description of realization of the art project of my own, its strengths and weaknesses and the possibility of extension into free time activities of scouting type.

Key words: forest kindergarten, forest pedagogy, experience pedagogy, art activities, land art, textile art, action art, gallery education.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré prameny, které byly během zpracovávání této práce použity. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením v databázi Theses.

V Praze dne

.....

Lenka Drahoňovská

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat Mgr. Magdaleně Novotné, Ph.D. za odborné vedení a trpělivou podporu při tvorbě bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala personálu integrované lesní mateřské školy Lesníček při mateřské škole Semínko za jejich ochotnou spolupráci při realizaci výtvarného projektu a za jejich podnětné hodnocení prováděných činností. Díky patří jistě i oddílu Mušketýři Nové Strašecí a mateřské škole Krupá, kteří mi umožnili výtvarné činnosti s dětmi realizovat a též mi poskytli podnětnou reflexi. V neposlední řadě chci poděkovat svým rodičům. Tato bakalářská práce a celé studium na vysoké škole by bylo bez jejich materiální a hlavně morální podpory pouhým snem.

1. Obsah

1. Obsah	6
Seznam obrázků	8
Seznam zkratk	10
Úvod	11
2. Teoretická část	13
2.1 Co jsou to Lesní mateřské školy	13
2.1.1 Co je lesní pedagogika	15
2.1.2 Kde LMŠ vznikly	17
2.1.3 Zařazení LMŠ do českého vzdělávacího systému	21
2.2 LMŠ Lesníček při MŠ Semínko	24
2.2.1 Historie a vznik LMŠ Lesníček	25
2.3 Pojetí výtvarných činností v LMŠ Lesníček	30
2.3.1 Pro a proti LMŠ vzhledem k zajištění zázemí pro vzdělávání v oblasti výtvarných činností	32
2.4 Popis výtvarného projektu a jeho cílů	34
Empirická část	35
2.5 Vlastní výzkum	35
2.5.1 Stanovení hlavního cíle	35
2.5.2 Otázky	36
2.5.3 Metodologie výzkumného šetření	37

2.5.4	Výsledky šetření vyplývající z rozhovorů s pedagogy LMŠ Lesníček	37
2.5.5	Částečná analýza dostupné literatury pro výtvarné činnosti v LMŠ...	38
2.5.6	Výtvarné programy a kurzy s přírodní tematikou.....	42
2.6	Charakteristika vzorku	45
2.7	Výtvarný projekt	45
2.7.1	Východiska ve výtvarném umění.....	46
2.7.2	Popis jednotlivých výtvarných činností	47
2.7.3	Celková reflexe projektu	68
Závěr		70
Seznam pramenů.....		72
Přílohy		79

Seznam obrázků

- Odr. 1 – SWOT analýza lesní pedagogiky – silné x slabé stránky (viz. str. 16)
- Obr. 2 – SWOT analýza lesní pedagogiky – příležitosti x ohrožení (viz. str. 16)
- Obr. 3 – India Flint (Eco dyeing) (viz. str. 48)
- Obr. 4 – India Flint (Eco dyeing) (viz. str. 49)
- Obr. 5 – Eco dyeing – děti (viz. str.
- Obr. 6 – Hapa zome – děti (viz. str.
- Obr. 7 – Hapa zome – děti (viz. str.
- Obr. 8 – dětská skryš (viz. str
- Obr. 9 – Damborská – Vzedmuté vlny (viz. str. 54)
- Obr. 10 – instalece dětí (viz. str. 54)
- Obr. 11 – instalace dětí (viz. str. 54)
- Obr. 12 – instalece dětí (viz. str. 54)
- Obr. 13 – Dalibor Chatrný (viz.str. 58)
- Obr. 14 – Chatrný – Kreslen světem (viz str. 58)
- Obr. 15 – práce dětí – Takhle budu vypadat (viz. str. 60)
- Obr. 16 – práce dětí – Poslední lístek (viz. str. 60)
- Obr. 17 – práce dětí – Vidí nás (viz. str. 61)
- Obr. 18 – práce dětí – Vzpomínka na léto (viz. str. 61)
- Obr. 19 – Přírodní zločinec – Gebauer (viz. str. 65)
- Obr. 20 – Kašírovaná malba (viz. str. 65)

Obr. 21 – Lesní skřítek – krmítko (viz. str. 65)

Seznam zkratek

LMŠ – Lesní mateřská škola

LT – lesní třída

MSA & ME – THE MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS IN CONSULTATION
WITH THE MINISTRY OF EDUCATION

MŠ – mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MZ – Ministerstvo zdravotnictví

MŽP – Ministerstvo životního prostředí

RVP – Rámcový vzdělávací program

SWOT – Analýza silných (Strengths) a slabých (Weaknesses) stránek, příležitostí
(Opportunities) a hrozeb (Threats)

TVP – třídní vzdělávací plán

VČ – výtvarná činnost

Úvod

Setkávání s přírodou je nevyhnutelnou a troufám si říci i příjemnou součástí každodenního života. Při těchto setkáních vědomě a někdy nevědomě zanecháváme v krajině specifický otisk či produkt. Tyto hmotné výstupy našeho setkání s přírodou v sobě mohou skrývat výtvarnou hodnotu, která se nám při bližším pohledu zjevuje. Právě v lesních mateřských školách (dále také LMŠ) se otevírá pro pedagogy a děti ve věku od 3 do 6 let (7 let v případě odkladu) možnost využívání přírodních materiálů a prožitkové pedagogiky. Ideologie lesních mateřských škol je úzce spjata s přírodou a jejím koloběhem. Díky celodennímu pobytu v přírodě děti vnímají své zásahy do krajiny citlivěji a nevědomě rozvíjejí své estetické cítění.

Vzhledem k tomu, že integrované lesní mateřské školy budou mít v blízké budoucnosti možnost začlenit se do školského systému, pro jejich snadnější začlenění je důležité zabývat se možnostmi pojetí výtvarných činností, ale i ostatních činností v těchto institucích. V současné době v českém jazyce nejsou dostupné ucelené publikace, které by ukazovaly učitelkám možnosti, jak výtvarné činnosti v lesních mateřských školách realizovat a jak využívat materiály a prostor, který se nám v přírodě nabízí. „*Přírodní materiály a přírodniny rozvíjí jejich myšlení, fantazii, čímž se také naplňuje program integrované LMŠ Lesníček...dostatečný prostor pro samostatnost, kreativitu a uplatnění vlastní představivosti dává dětem důležitý pocit vlastního sebevědomí a zodpovědnosti jak individuálně, tak v rámci skupiny.*“ (Kapuciánová, 2012)

Nedostatek odborné literatury zaměřené na tuto problematiku může být způsoben faktem, že lesní mateřské školy jsou provozovány v České republice zatím krátkou dobu. Také zde může mít vliv skutečnost, že zatím nebyly zavedeny do školského vzdělávacího systému. S probíhajícím plošným ověřováním integrované LMŠ Lesníček při MŠ Semínko budou v budoucnosti vznikat LMŠ integrované k mateřským školám klasickým, které budou potřebovat metodické materiály a inspiraci pro výtvarné činnosti s dětmi. V návaznosti na předchozí text bude cílem

této práce vytvoření a částečná realizace výtvarného projektu, který bude sestaven v souladu s ideologií lesních mateřských škol. Při realizaci projektu se budu zabývat odlišnými požadavky a možnostmi při výtvarných činnostech. Dále bych se v projektu chtěla zaměřit na průběžné hledání a analýzu odborné literatury a metodických materiálů, které by se daly dále používat pro výtvarné a jiné činnosti v lesních mateřských školách. Přínosem doufám budou též rozhovory se zahraničními lektorkami o výtvarných činnostech v zahraničních lesních mateřských školách.

Po skončení realizace části výtvarného projektu se dobereme k výsledkům a hodnocení mého projektu pomocí rozhovorů s učitelkami tříd Lesníček 2, Lesníček 3 a učitelkami z MŠ Krupá. Tyto učitelky budou přítomny při realizacích výtvarných činností. Další důležitou součástí bude hodnocení činností dětmi a v neposlední řadě sebereflexe, která rozebere stinné a světlé stránky mého výtvarného projektu.

2. Teoretická část

2.1 Co jsou to Lesní mateřské školy

Následující kapitola bude pojednávat o typech lesních mateřských škol, vzniku a historii lesních mateřských škol v zahraničí a České republice, jejich zařazení do vzdělávacích systémů a o dosavadních výsledcích plošného ověřování LMŠ Lesníček při MŠ Semínko.

Tento pojem se v současné době začíná stále více objevovat. Ať už jej slyšíme z médií s titulky typu „Ve sněhu i mrazu venku. Jsou sice špinavé, ale šťastné....” (Idnes, 2013). Také se s ním setkáváme u rodičů, kteří nemohou své dítě umístit do klasické mateřské školy pro nedostatek míst a hledají tak alternativu v již fungujících nebo nově vznikajících lesních mateřských klubech. Pro učitelky jako pedagogický personál je důležité mít povědomost o těchto organizacích. Děti z lesních mateřských škol docházejí často jen na část týdne do lesní třídy a zbylé dny tráví v klasických MŠ nebo doma. Proto pokud se učitelka z klasické MŠ setká s dítětem, které souběžně dochází nebo docházelo do LMŠ je důležité aby měla alespoň základní informace o filosofii a fungování LMŠ.

Za jeden z hlavních znaků LMŠ patří provádění převážné většiny programů a činností venku, z čehož vyplývá jedno z mott LMŠ „venku za každého počasí“. Je zde podpořeno vnímání individuality dětí díky většímu počtu pedagogů na skupinu, což v praxi znamená, že se skupinou 15 dětí jsou dvě učitelky, které díky menšímu počtu dětí mohou posunovat hranice pro dětské bádání a samostatnost. Nedílnou součástí LMŠ je kladení důrazu na takzvané celostní učení, které je průnikem tělesné i duševní aktivity (Vošahlíková,2010). Celostní učení je jednou z ústředních myšlenek Montessori filosofie. Prolíná se všemi oblastmi učení a tím propojuje a prohlubuje dosažené vědomosti. Díky němu se děti účastní celého průběhu činností a tím získávají komplexní přehled o pochodech v přírodě a celkově ve společnosti. Děti v lesních mateřských školách získávají znalosti o okolním světě díky prožívání a

účasti se různých aktivitách, které jim právě díky prožitku utkvívají v paměti. Jedná se tedy o prožitkovou pedagogiku, též nazývanou jako zážitková pedagogika. Martin Černek říká: *„Zážitková pedagogika si klade za cíl využívat autentického prožitku nejen přímo ve výuce, ale také v kterékoli jiné činnosti. Následně se snaží s tímto prožitkem pracovat a na základě retence, tzn. pamětního uchování se ho snaží využívat jako zkušenosti v praxi a reálném životě. Zážitkovou pedagogiku lze v tomto případě charakterizovat jako metodu- výchovy prožitkem. Pracuje také s termíny, výchova, pedagogika, volný čas, příroda apod.“* (Gymnasion, 2004. str 13)

Podle Vošahlíkové (2012, str. 11 – 14) lesní mateřské školy můžeme rozdělit díky způsobu organizace na dva základní typy, a to na samostatnou lesní mateřskou školu nebo též integrovanou lesní mateřskou školu podle doslovného překladu z publikace Ingrid Miklitz a lesní třídu při mateřské škole. Některé klasické mateřské školy a ekoškolky též přejímají určité znaky lesních mateřských škol a zapojují je do svých školních vzdělávacích programů.

Samostatná (integrovaná) lesní mateřská škola jak již vyplývá z jejího názvu, je samostatnou institucí, která není přidružena ke klasické mateřské škole nebo jinému typu ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy uznané mateřské školy. Zázemí tohoto typu lesních mateřských škol je tvořeno dřevěnými přístěnky, maringotkou, jurtou či jinými druhy jednoduchých a finančně nenáročných obydlí. Lesní mateřské školy, které nemají k dispozici své vlastní zázemí mohou nalézt za nepříznivého počasí úkryt v různých obecních objektech či skautských klubovnách, což záleží na konkrétních dohodách lesních mateřských škol (Vošahlíková, 2012).

Lesní třída při mateřské škole mívá ve většině případů zázemí v budově mateřské školy. Děti z lesní třídy se nezdržují v mateřské škole, ale třídní program mají koncipován do prostředí okolí mateřské školy. Odcházejí minimálně na dopoledne do přírody. Na oděd se vrací do mateřské školy a při nepřízni počasí nebo programu vhodném pro vnitřní prostory má tento typ lesní třídy při mateřské škole výhodu, pro

třidu je vyhrazen prostor pro vzdělávací činnosti v prostorách mateřské školy (Häefner, 2002).

2.1.1 Co je lesní pedagogika

Na začátku devadesátých let se začíná intenzivně šířit myšlenka lesní pedagogiky do evropských zemí. Tato myšlenka však vznikla již v 60. letech 20. st. ve Spojených státech amerických a až odsud se šířila do Evropy. Je hojně rozšířena v Německu, Švýcarsku či Dánsku. Pro Českou republiku přichází fenomén lesní pedagogiky koncem 90. let 20. století. Díky tomu vzniká první klub postavený na principech LMŠ v roce 2006 „Zelená školka“ založená Lindou Kubale a v následujících letech přibývá řada dalších klubů se stejnou filosofií (www.mezistromy.cz).

„Lesní pedagogika (LP) není zakotvena v naší ani v evropské legislativě, avšak nalezla podporu v stěžejním lesnickém dokumentu Evropské unie „Akčním plánu EU pro lesy“...další (české) strategické dokumenty, kde je problematika lesní pedagogiky zmíněna, jsou: Národní lesnický program II., od r. 2006 Akční plán Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v ČR na léta 2007 až 2009, Akční plán ministerstva zemědělství k problematice environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty na roky 2007–2009, Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007–2013.“ (MZe, Lesy ČR, s.p. a kol., 2010)

Jedním ze znaků lesní pedagogiky je učení přímým prožitkem, který je spojen s přírodním prostředím. Ve většině případů se jedná o les nebo jeho blízké okolí (Hornová, 2006). Lesní pedagog, za kterého považujeme člověka s vystudovaným lesnictvím a pedagogickými znalostmi, dětem přibližuje chod lesa a jeho zákonitosti přímou účastí na probíhajících procesech nebo možností tyto procesy pozorovat z bezpečné vzdálenosti (www.mezistromy.cz). Neučí nás však starat se jen o vlastní bezpečí, ale osvětluje funkce, které lesní fauna a flóra vykonává a proč je důležité se o ni starat. Jedná se tedy o vzdělávání zaměřené na les, procesy a vztahy v něm probíhající, které si klade za cíl učit celostně a hravou formou. Podle Piageta děti v tomto věku používají předoperační stádium myšlení, které je založeno na reakcích

na názorné podněty (Piaget in Mistrik, 2010). Lesní pedagogika je určena pro každého, především se však zaměřuje na děti předškolního a školního věku a v neposlední řadě na rodiny s dětmi, dospělé a seniory (www.mezistromy.cz). Lesní pedagogika je založena na přímé zkušenosti a názorných podnětech a díky tomu se jeví jako vhodný prostředek pro vzdělávání předškolních dětí.

Kohler uvádí jako hlavní cíle lesní pedagogiky:

- nalezení či posílení vztahu člověka s přírodou
- učení zodpovědnosti k přírodě, čímž navazujeme na udržitelný rozvoj
- boj proti odcizování přírodě umožněním pozitivních citových prožitků

Pro LMŠ se přidávají další cíle, navázané na potřeby předškolního vzdělávání:

- respektování individuálního rozvoje osobnosti
- upevňování a zdokonalování motorických dovedností
- budování sociálních kompetencí (Kohler, 2007).

Pro komplexní představu o lesní pedagogice níže uvádím na obr.1 a obr.2, SWOT analýzu lesní pedagogiky, která byla vypracována pro účely sjednocení pravidel lesní pedagogiky u lesnických subjektů v ČR. Zdrojem je zpráva (MZe, Lesy ČR,s.p. a kol.,2010)

Obr.1 : SWOT analýza lesní pedagogiky – silné x slabé stránky

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> • možnost prostřednictvím LP pozitivně ovlivňovat veřejné mínění • dosahování vysokého efektu při nízkých nákladech • evropsky standardizovaný kvalitní kurz pro lesní pedagogy • existence kvalitních lesních pedagogů • existence informačního systému (webové stránky a informační materiály o LP) • poskytování vzdělávacích služeb přímo v lese 	<ul style="list-style-type: none"> • omezená možnost zvládat nárazově velké množství zájemců • nepravidelné, nesystematické a nedostačující finanční, a tím i koordinační a organizační zázemí • nedostatečná informovanost lesníků a managementu lesnických subjektů o přínosech LP • nesystémové odměňování lesních pedagogů • omezené možnosti a nedostatečné využívání finančních zdrojů z fondů EU

Obr.2 : SWOT analýza lesní pedagogiky – příležitosti x ohrožení

Příležitosti	Ohrožení
<ul style="list-style-type: none"> • zvýšení obecného povědomí o pozitivním stavu lesů v ČR • lepší pochopení trvale udržitelného lesního hospodářství jako zdroje mnoha užitků • zvýšení atraktivnosti dřeva jako obnovitelné suroviny • naplňování výchovně-vzdělávacích cílů škol • zapojení veřejnosti do společných aktivit, projektů LP • naplňovat opatření NLP II týkající se LP • podpora LP od MŠMT, MŽP a krajů 	<ul style="list-style-type: none"> • v některých krajích nedostatečný počet lesních pedagogů • malá podpora LP od krajských struktur • omezené finanční možnosti škol na účast na LP (většinou doprava do lesa) • nepříznivé současné ekonomické podmínky lesnických subjektů

2.1.2 Kde LMŠ vznikly

První známá lesní mateřská škola vznikla v Dánsku roku 1954. Zakladatelkou této školy byla Ella Flatau, která touto cestou řešila nedostatek míst v klasických mateřských školách. Nejprve místo docházení do mateřské školy trávila dopoledne s dětmi výlety do lesa. Postupem času se k tomuto řešení přiklonili i rodiče z okolí a tato myšlenka se začala šířit. Již výše zmíněného roku 1954 vznikla občanská iniciativa, která se zakládala na zkušenostech získaných Ellou Flatau. Tato iniciativa podnítila založení první lesní mateřské školy (Häefner, 2002).

Tento styl předškolního vzdělávání tedy přichází ze skandinávských zemí jakými jsou Dánsko, Švédsko či Norsko. Jedná se o země s krásnou přírodou a přístupem k moři.

Teploty jsou nižší, ale nepodléhají velkým výkyvům. Domnívám se, že z důvodu drsnějších přírodních podmínek lidé z těchto států tíhnou více k přírodě a soužití s ní. Významnou ekonomickou roli ve všech těchto státech zastupuje rybolov či těžba dřeva a podobně. Proto je pochopitelná snaha děti seznamovat s tradicemi těchto zemí již v předškolním věku. Dánské MSA & ME uvádí jako jeden z dílčích cílů soužití s kulturou a přírodou Dánska. Dítě musí mít možnost získávat znalosti o přírodním prostředí, ale též by všechny tyto poznatky mělo samo prožít (MSA & ME, 2000). Oproti klasickým českým mateřským školám se však jedná o seznámení s celým průběhem „rizikové“ činnosti přímým zapojením dítěte. Hranice poznávání jsou pro děti rozšířeny na největší možnou individuální úroveň. Děti rozvíjejí nenásilně klíčové kompetence a přitom pracují s nožem, pilou či za asistence učitelky sekají dříví a pomáhají obstarávat všechny činnosti, které se při pobytu venku naskýtají. Seznamují se s zvyklostmi své země, prohlubují schopnost žít v přírodě, spolupracovat v kolektivu a cenit si přírodního prostředí, které jim poskytuje nekonečné podněty k rozvoji. Jak uvádí Strakatá (2013) mají učitelé v Norských mateřských školách nespornou výhodu pro rozšiřování hranic pro další rozvoj dětí. Na 2 – 3 pedagogy připadá deset dětí a se zvyšujícím se počtem dětí se úměrně zvyšuje i počet pedagogů. V ostatních skandinávských zemích je obsazenost pedagogického dozoru obdobná.

2.1.2.1 Historie LMŠ ve světě

Dánsko

V Dánsku je předškolní výchova v lesních mateřských školách velmi rozšířena viz výše. Vošahlíková uvádí, že nejrozšířenějším typem lesní mateřské školy v Dánsku je lesní třída při mateřské škole (Vošahlíková, 2012). V Dánském rámcovém zákoně pro předškolní vzdělávání a sociální služby se dočítáme, že dítě musí být schopno

hrát participativní roli¹ a částečně podle svých vývojových možností přejímat zodpovědnost za svůj každodenní život jak v mateřské škole tak i mimo ni (MSA & ME, 2000). Tento typ LMŠ umožňuje děti seznamovat jak s přírodou v nenásilném bezprostředním kontaktu, tak i s návyky v uzavřených prostorech. Můžeme využít větší škálu činností. Podle potřeby činností ať výtvarných či dalších, můžeme volit vhodné prostory pro realizaci.

Velká Británie

V angličtině se setkáme s názvy „outdoor preschool, nature preschool, forest kindergarten“. Můžeme se zde setkat s integrovanými LMŠ, ale častější variantou jsou dětské kluby, které mohou fungovat buď nezávisle na další vzdělávací instituci, při čemž děti docházejí na smluvené místo s rodiči či bez nich na 2 – 3 dopoledne v týdnu, nebo kroužky, které jsou součástí předškolního vzdělávání a děti jednou týdně vyráží na celé dopoledne do přírody (Nešporová, 2013 – 7 – 26).

Německo

V Německu existují lesní mateřské školy od roku 1968, ale až od počátku devadesátých let se setkáváme v Německu s lesními mateřskými školami jako s oficiálním zařízením denní péče (Těthalová, 2011). K roku 2002 bylo v Německu přibližně 350 LMŠ. První LMŠ v Německu založili Kerstin Jebsen a Petra Jäger v roce 1993. Tato lesní mateřská škola byla založena ve městě Flensburg po vzoru Dánských lesních mateřských škol (Häefner, 2002). Lesní mateřské školy se v Německu těší velké oblibě mezi rodiči i pedagogy. Díky tomu jsou zařazeny do systému předškolního vzdělávání, což jim umožňuje pobírat finanční podporu státu. Vošáhlíková (2012) uvádí, že počet německých LMŠ vzrostl přibližně na 1000. Rostoucí zájem o tzv. Waldkindergarten dokládám na grafu č.1 (viz. str. 76)

¹ Schopnost dítěte přejímat část zodpovědnosti, která je úměrná jeho věku a vývoji, za své jednání a částečně i svou výchovu. Příkladem můžeme uvést účast dětí na tvorbě programů (Tesařová, 2007).

vytvořeném prostřednictvím aplikace Google N – gram, která sleduje četnost výskytu pojmů v literatuře v průběhu let. V Německu se převážně jedná o LMŠ prvního typu, tedy samostatnou lesní mateřskou školu, nazývanou Waldkindergarten.

Pro možnost srovnání uvádím koncepci první veřejně uznané LMŠ v Německém Flensburgu. Jedná se o samostatnou LMŠ.

Podle Petry Jäger (2013) poskytuje lesní škola tyto vzdělávací příležitosti:

- Poskytnout prostor pro to „být dítětem“, tedy možnost volného pohybu a prostoru snít, smát se či nenásilně se vzdělávat.
- Posilovat tělesné a duševní zdraví pobytem na čerstvém vzduchu. Snížit možnost nákazy infekčními nemocemi.
- Podporovat rozvoj síly a vytrvalosti, které vedou k sebevědomí dítěte a jeho schopnosti bezpečně se pohybovat v přírodě.
- Rozvíjet představivost dětí při volné hře, bez klasických hraček s použitím přírodnin.
- Přispívat zdravému tělesnému rozvoji a podporovat vyváženost stravy.
- Seznamovat s prostorem a přírodními hranicemi. Díky nim se dítě učí rozpoznávat hranice a limity.
- Umožnit prožívat ticho, které může přispívat k diferenciaci vnímání a celkovému hledání vnitřní stability.
- Pracovat s dětmi holisticky přes jejich vlastní zkušenosti. Z toho vychází bezprostřednost zažívání koloběhu přírody.
- Upřednostňovat prožitkovou pedagogiku a celostní učení.
- Stanovovat jasná pravidla, kterým děti porozumí díky bezprostřední zkušenosti s nimi.

- Využívat agresi a aktivitu vhodným tvůrčím způsobem.
- Zažívat dobrodružství díky rozmanitosti přírody, probouzet tvůrčí síly, které jsou podporovány nabídkou neobvyklých materiálů či činností.
- Podporovat duševní stabilitu, díky čemuž mají děti kognitivní motivaci k učení.

Právě německé LMŠ jsou svou koncepcí nejbližší českému pojetí LMŠ. Je tomu tak díky malé vzdálenosti a kulturní podobnosti. Většina zakladatelů LMŠ v Čechách se pro inspiraci obrací právě na německé „waldkindergarten“ a spolupracuje s nimi při tvorbě vzdělávacích projektů pro děti i pedagogy. Část mnou shlednutých výtvarných činností je však poněkud těžkopádná a po konzultaci s učitelkami z LMŠ Semínko se mi zdá i v českých podmínkách těžko realizovatelná. Snad je tomu i díky rozdílnosti ve financování a délce zkušeností s tímto typem předškolního vzdělávání. Lucie Kulhavá (2012 – 4 – 17) říká: *„Když potřebuju nějaký nápady a třeba literaturu k výtvarnejm činnostem, tak je tady něco přeložený hodně z Němčiny, ale to bejvá na nás až hodně „ultras“. Je to časově hodně náročný, materiállově, prostě většina není u nás realizovatelná.“*

2.1.3 Zařazení LMŠ do českého vzdělávacího systému

V České republice v současné době k roku 2013 je evidováno 69 lesních mateřských klubů, které jsou přihlášeny do asociace lesních mateřských škol². Tato organizace sleduje nárůst zájmu o tento typ předškolního vzdělávání ze zakládání nových klubů založených na filosofii LMŠ po celé České republice a ze zvýšeného zájmu médií (www.lesnims.cz).

² Tato asociace vznikla v roce 2011, sdružuje organizace a jednotlivce usilující o přímý kontakt předškolních dětí s přírodou. Zároveň se pokouší dosáhnout uznání LMŠ jako plnohodnotné formy předškolního vzdělání (www.lesnims.cz)

V rámcově vzdělávacím programu (dále také RVP) předškolního vzdělávání je za jeden z hlavních úkolů předškolního vzdělávání považována úloha mateřské školy jako doplňku výchovy v rodině. Mateřská škola má být místem pro aktivní rozvoj dítěte, v němž je poskytován dostatek mnohostranných podnětů. Tyto podněty mají za úkol umožnit dítěti rozvoj všech kompetencí (Smolíková, Opravilová, Havlínová a kol., 2004). Pokud má tedy předškolní výchova doplňovat zkušenosti získávané s rodinou, v dnešní době by se převážně podle výzkumů (př: viz. výzkum MŽP ČR – *Výzkum odcizování člověka přírodě*, probíhající v letech 2004 až 2006) mělo jednat o pobyt v přírodě a z toho vyplývající manipulaci a tvoření s přírodninami. Dnešní uspěchaná doba většině rodičů neumožňuje s dětmi trávit mnoho času. Pokud v návaznosti na výše zmíněné zauvažujeme o možnosti předškolního dítěte trávit čas v přírodě, dostáváme se povětšinou ke dvěma hodinám pobytu venku v klasické MŠ. Není tedy překvapující odcizování od přírody. Podle Koukolíka (2008, str.25) je odcizování : „jako „odpojení“ sítí, jejichž činnost odpovídá zrakovému poznávání, od sítí, jejichž činnost znamená příslušný emoční a citový doprovod. Někdy se v této souvislosti mluví o neschopnosti „číst“ vlastní emoce“. Odcizování člověka přírodě tedy znamená jeho neschopnost cítit a prožívat změny v přírodě. Před deštěm se člověk schová pod deštník, už nepocítuje potřebu zajímat se o tyto změny komplexněji, protože si neuvědomuje svou závislost na přírodních produktech. Předpokládá, že vše co potřebuje mu civilizace poskytne za určitý finanční obnos. Záměrně neupřesňuji, že by se jednalo o odcizování dětí. V tomto případě se jedná o odcizování člověka. Jak je uvedeno v RVP pro předškolní vzdělávání (2004, str.7): „Pro život dítěte má předškolní vzdělávání dalekosáhlý význam, neboť poznatky lékařů, psychologů a pedagogů dokazují, že většina toho, co dítě prožije v prvních letech života a co z podnětů okolního prostředí přijme, je trvalé a že rané zkušenosti, které dítě získává svým životem v rodinném i mimorodinném prostředí, se v jeho životě – třeba i daleko později - zhodnotí a najdou své uplatnění“.

Z tohoto textu tedy vyplývá, že pokud dítě získá kladný vztah k přírodě již v předškolním věku, je pro něj respektování přírody a jeho soužití s ní po celý život přirozené a své zkušenosti s ní si nese celý život.

Již J.A. Komenský viděl cíl výchovy v harmonické jednotě člověka s přírodou, lidmi a Bohem. Dával důraz na tělesnou výchovu a rozvíjení smyslů jemné a hrubé motoriky (Opravilová, 2009). Bez přírody je existence člověka nemožná, proto je důležité již od útlého věku děti seznamovat s jejím chodem a možností soužití s ní. V LMŠ je kladen důraz na vštěpování myšlenek užitelného rozvoje³.

Pokud tedy budeme hovořit o LMŠ respektujících RVP pro předškolní vzdělávání, jsou jediným problémem pro zařazení do rejstříků škol hygienické normy. V řadě zemí uznávajících tento typ předškolního vzdělávání byly hygienické vyhlášky upraveny a LMŠ jsou zařazeny mezi státem podporované vzdělávací instituce. V České republice se však jedná pouze o zařazení lesních tříd při MŠ. Je tedy stále nutností odpovídající počet čtverečních metrů na dítě a celkové dodržení hygienických vyhlášek. Závěrečná zpráva z pokusného ověřování LMŠ Lesníček při MŠ Semínko uvádí : „ *Existence a provoz samostatných lesních mateřských škol bez prostorového a materiálního zajištění v mateřské škole zapsané ve školském rejstříku by představovaly velmi rozsáhlé úpravy legislativy (nejen v resortu školství, ale zdravotnictví a zřejmě i ochrany přírody).*“ Z důvodu složité legislativy tedy v blízké době pravděpodobně nedojde k zásadním změnám v pojetí samostatných LMŠ do rejstříku škol. Bohužel ani zařazení lesní třídy (dále také LT) není u většiny již vzniklých lesních klubů možné. Vyhláška č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání

³ Můžeme říci také trvale udržitelný rozvoj, představuje: „alternativní model vývoje společnosti oproti dominující industriální ekonomice. Odráží přirozené environmentální limity hospodářského růstu; politiky na této koncepci založené prosazují uvedení hospodářského a společenského vývoje do souladu s kapacitami ekosystémů, se zachováním přírodních hodnot a biologické rozmanitosti pro nynější i příští generace.“ (MŽP, 2008).

dětí a mladistvých požaduje na 1 dítě plochu 4m², která je využívána jako herna a ložnice (MZ, 2005). Lucie Kulhavá (2013 – 8 – 6) říká: „*Ono je sice super, že uznaly, že plníme RVP a vývoj dětí je srovnatelný s klasickou MŠ, jenže teď si spočítej kolik lesních školek a různých klubů má asi tak možnost se přidružit ke školce, která by na ně měla dostatečný počet metrů. Pokud si je budou ve většině případů chtít vzít pod sebe, tak musí přistavět, nebo prostě mít méně dětí a ten prostor nechat té lesní třídě a to jde proti filosofii lesní školky. Snažíme se je naučit jak s ničím neplýtvat a využívat všechno jak nejvíc to jde, prostě udržitelný rozvoj a jak s tím asi jde dohromady mít prostor, kterej nakonec vůbec nepotřebuješ.*“ Spolky založené na principech LMŠ jsou tedy v současné době chyceny do sítě vyhlášek a zákonů, které se podaří splnit jen malé části. Pozitivem zůstává fakt, že iniciativa zakládání a provozování lesních klubů přichází od rodičů. Díky finanční a materiální podpoře mohou „LMŠ“ fungovat i mimo rejstřík škol.

2.2 LMŠ Lesníček při MŠ Semínko

Integrovanou lesní mateřskou školu Lesníček při MŠ Semínko jsem si vybrala z důvodu pokusného ověřování probíhajícího do srpna 2012, které umožňuje LMŠ Lesníček nést označení mateřská škola. Při počátku psaní mé práce zde byla možnost, že budou LMŠ zařazeny do systému předškolního vzdělávání. To bylo pro mne impulzem k bližšímu seznámení s problematikou lesních mateřských škol a výtvarnými činnostmi v těchto organizacích. Dalším z toho vyplývajícím kritériem bylo dodržování rámcového vzdělávacího plánu a vytvořený třídní program pro LT. To vše splňuje právě LMŠ Lesníček. Jedná se o lesní třídy při MŠ Semínko, které jsou součástí Střediska ekologické výchovy hl.m.Prahy. Svým programem z počátku spadala LMŠ Lesníček spíše do typu lesní třídy při MŠ. Od roku 2011 má LMŠ zázemí v maríngotce a svou organizací se začala přibližovat spíše samostatné LMŠ. Je však stále součástí MŠ Semínko.

Mgr. Magdalena Kapuciánová založila LMŠ Lesníček a podílela se i na zakládání MŠ Semínko. Aktivně se věnuje problematice lesních mateřských škol, spolupracuje

s Pedagogickou fakultou Univerzity Karlovy a lektoruje témata předškolní pedagogiky (www.toulcuvdvur.cz).

LMŠ Lesníček je umístěna v přírodním areálu Toulcova dvora, část využívaná Lesníčkem má rozlohu 8 ha. Dále LMŠ využívá zahradu MŠ Semínko a Hostivařský lesopark v okolí meandrů Botiče. Zázemí pro lesní třídy tvoří maringotka, která slouží v chladném počasí k odpočinku a uskladnění pomůcek. Při velmi nepříznivém počasí používá LT prostory MŠ Semínko pro vzdělávací činnosti, volnou hru i odpolední odpočinek. Na oběd dochází LT též do MŠ Semínko.

Celková kapacita MŠ je 76 dětí z toho 30 dětí dochází do LMŠ Lesníček. Zde fungují dvě třídy, Lesníček 2 a 3, do kterých jsou děti rovnoměrně rozděleny. Na každou LT připadají dvě učitelky a jeden dobrovolník. Při čemž učitelky LT Lesníček 2 mají nepedagogické středoškolské vzdělání a učitelky LT Lesníček 3 mají vysokoškolské vzdělání, kde jedna z učitelek studovala bakalářský obor učitelství pro MŠ. Průměrně tedy vychází 7,5 dítěte na jednu učitelku (Kapuciánová, 2011).

Lesní mateřská škola Lesníček není zapsána v rejstříku škol, z tohoto důvodu nemá nárok na financování státem. V dnešní době je financována Ministerstvem životního prostředí (dále také MŽP), Magistrátem hlavního města Prahy, Deutsche Bundesstiftung Umwelt. Dále se provoz financuje ze školného a materiální pomoci rodičů.

2.2.1 Historie a vznik LMŠ Lesníček

LMŠ Lesníček vznikla v září roku 2010. Na jeho zakládání se podílí Mgr. Magdalena Kapuciánová a Mgr. Emilie Strejčková. Před zahájením provozu lesní třídy (dále také LT) v měsících červenec a srpen 2010, se budoucí učitelé účastnili vyučování v obdobných školách v Německu. Proběhlo zde školení v „lesní pedagogice“. Pro účel zprovoznění lesní třídy byl vytvořen školní vzdělávací program, který byl zpracováván v souladu s rámcovým vzdělávacím programem. Na základě tohoto

školního vzdělávacího programu byl vytvořen třídní vzdělávací program⁴ pro lesní třídu (Kapuciánová,2012).

Po splnění administrativních podmínek byla v září 2010 otevřena jedna LT. Provoz byl určen na dva dny v týdnu. Tato třída měla kapacitu 15 dětí. V dubnu 2011 otevírá MŠ Semínko druhou LT, která funguje tři dny v týdnu, kapacita byla též 15 dětí. V říjnu roku 2011 se stává hlavním zázemím LMŠ Lesníček maringotka umístěná v sadu Toulcova dvora. V roce 2010 byl provoz LT stanoven od 8:30 do 13:00. Po ročních zkušenostech byl provoz na žádost rodičů prodloužen do 15:00. Tato provozní změna je platná do současnosti (MŠMT, 2013).

2.2.1.1 Pokusné ověřování LMŠ Lesníček při MŠ Semínko

Pro zajištění pedagogického personálu LMŠ bylo nutné další vzdělávání jak již bylo uvedeno výše. K tomuto účelu byl v roce 2004 navázán kontakt s MŠ Wackelzahn v Hamburku. Nejednalo se o LMŠ, ale o školu orientovanou na hojný pobyt v přírodním prostředí. Díky těmto kontaktům se podařilo roku 2005 uskutečnit v Praze seminář o ekologické výchově v Hamburku, kde mohli pedagogové z budoucí LMŠ Lesníček čerpat informace. Pro ucelený pohled na pedagogický přístup v LMŠ byla vyslána v roce 2008 jedna z učitelek MŠ Semínko do Švýcarské LMŠ, kde sbírala informace o řešení zázemí, pedagogických přístupech a nastavených pravidlech. Díky všem získaným informacím byla v roce 2008 založena na MŽP mezirezortní skupina „Proti odcizování dětí přírodě“, která se v dubnu 2010 účastnila setkání s tématem LMŠ. Dále se účastnili zástupci MŠMT, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva kultury, Ministerstva zemědělství, Ministerstva zdravotnictví, Státního zdravotního ústavu, Asociace předškolní výchovy a zástupci Dětského klubu Šárinka a MŠ Semínko. Na základě tohoto setkání MŠ Semínko

⁴ TVP vychází z koncepce ekologicky zaměřené MŠ Semínko a jejího ŠVP. Osvojuje všechny vzdělávací oblasti dané v RVP pro předškolní vzdělávání. Je převážně zaměřen na výuku formou prožitků a pokusů vázajících se na přirozený průběh roku (MŠMT, 2013).

požádala MŠMT o povolení pokusného ověřování LMŠ Lesníček (Kapuciánová, 2011)

Dne 4. června 2010 „ *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vyhlašuje podle § 171 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, pokusné ověřování provozu integrované lesní mateřské školy Lesníček při Mateřské škole Semínko, o.p.s., ...* (MŠMT, 2010).

Důvodem pro uskutečnění pokusného ověřování byl nedostatek míst v mateřských školách. LMŠ jsou jednou z alternativ jak řešit převis poptávky po MŠ. Jejich kladem je nízká finanční náročnost a návrat dětí do prostředí, které je pro jejich vývoj přirozené. Činnosti dětí jsou navázány na koloběh přírody a pomocí jejich zkušeností a zážitků jsou seznamovány s přírodními zákony. Učí se spolupracovat ve skupině, vnímat vlastní tělo a rozvíjet pozorovací schopnosti (MŠMT, 2010). Všechny tyto klíčové kompetence jsou v souladu s rámcovým vzdělávacím programem a naplňují jej. Lesní mateřské školy nejsou komplexním řešením nedostatečného počtu míst v mateřských školách, ale mohou být alternativou pro rodiny s obdobnou filosofií.

Cílem pokusného ověřování bylo zjistit, zda je možné integrovat LMŠ do klasické MŠ a pokud ano, jaké podmínky a úpravy jsou nutné. Dalším krokem pro zařazení do státních předškolních zařízení bylo vytvoření pedagogické koncepce, metodik a zajištění hygienických a bezpečnostních opatření. V případě pozitivního výsledku tohoto pilotního projektu, měl být zahájen legislativní proces novelizace právních předpisů, což by umožnilo integrování LMŠ do provozu klasické MŠ. Pro pokusné ověřování byly stanoveny kontrolní a vyhodnocovací jednotky. Vyhodnocováním pokusného ověřování byl pověřen odbor předškolního, základního a základního uměleckého vzdělávání. Sledováním byl pověřen Výzkumný ústav pedagogický v Praze (MŠMT, 2010).

Provoz LMŠ Lesníček byl povolen na školní rok 2010/2011 a 2011/2012. Zahájení provozu proběhlo 2.9.2010 a i přes špatné počasí adaptace dětí proběhla bez

problémů. Jistě tomu přispěla rozmanitost přírodního prostředí, která děti fascinovala a početní stav pedagogického personálu, díky němuž byla dětem poskytnuta individuální péče (Kapuciánová, 2011). Při mém pozorování adaptace nových dětí v září 2012, jsem měla možnost porozovat nenásilnou plynulou adaptaci. Děti se snáze loučily s rodiči snad i díky absenci stěn. Dívka (4,2 let) z Lesníčku 2, která docházela do LMS 14 dní, na mou otázku zda se jí po mamince, která ji do LMS 14 dní dovedla, stýská, řekla: „ *Maminka mi mává támhle od stromu. (ukazuje na strom daleko od maringotky) A víš maminka mě má ráda a říkala, že do školky chodí taky ráda. Chce si tu se mnou hrát, ale musí pracovat. Víš, já jí řeknu co jsem dělala, aby měla radost.*“ Pozorovala jsem tuto dívku i při příchodu matky, zamávala od stromu a dívka ji pozdravila zpět, ale hrála si dál s klacíkem. Když byla matka bezprostředně u ní, přivítala ji a snažila se ji zapojit do své hry. Z vlastní praxe v klasické MŠ usuzuji, že adaptované děti mají tendenci neustále při příchodu i odchodu svého rodiče hlídat. Dveře, kterými odchází pro ně představují určitou bariéru, která jim nedovolí za rodičem jít. V LMS tato bariéra není a dítě odchod i příchod svého rodiče prožívá pozvolněji.

Průběžně byl provoz LT pozorován a vyhodnocován příslušným ústavem a odborem (viz str. 20). Bylo zjištěno, že třídní vzdělávací plán byl sestaven v souladu s pěti vzdělávacími oblastmi stanovenými v RVP předškolní výchovy a cíli i metodami vzdělávání. Oproti klasickým MŠ v LT byly běžné hračky a pomůcky používány minimálně. Vzdělávací činnosti se odvíjely od práce s přírodními materiály a přírodninami. I přes tyto odlišnosti byly plněny očekávané výstupy definované v RVP předškolní výchovy. Jednalo se v některých případech o specifické vzdělávací aktivity a témata, avšak bylo dbáno i na seznamování s běžnými druhy činností (MŠMT,2012).

Pokusné ověřování LMS Lesníček při MŠ Semínko bylo ukončeno v srpnu 2012 a k listopadu 2012 byla vydána MŠMT závěrečná zpráva, která se vyjadřovala ke konkrétní možnosti zařazení LMS Lesníček do rejstříku škol a obecně možnosti zařazení lesních tříd při mateřských školách do státem financovaného předškolního

vzdělávání. Bylo vyhodnoceno, že LMŠ Lesníček je díky přírodnímu prostředí a zázemí Toulcova dvora vhodným místem pro lesní třídu. Bylo zde však nutné zajistit specifické podmínky vyplývající z odlišností LMŠ od obvyklých institucionálních vzdělávacích postupů realizovaných v ČR.

Jednalo se o tyto oblasti (MŠMT, 2012, str.7):

- *zajištění zvláštního zázemí, věcného a materiálního vybavení (místnost v areálu, maringotka, vybavení zázemí, vybavení dětí a pedagogů)*
- *upravení organizace a provozu (menší skupiny dětí, úprava provozní doby)*
- *posílení personálního zajištění (dva pracovníci na skupinu dětí)*
- *zajištění specifických hygienických a bezpečnostních podmínek a zavedení některých opatření (hygienické vybavení, zdravotní a bezpečnostní pravidla)*

Závěrem pokusného ověřování MŠMT je pozitivní přístup k alternativnímu předškolnímu vzdělávání. MŠMT tyto aktivity vítá a vidí je jako obohacování předškolního vzdělávání , dále také jako možné částečné řešení nedostatku míst v předškolních zařízeních. LT mohou být realizovány v souladu s RVP předškolního vzdělávání a jejich úroveň i připravenost dětí na nástup do školy je srovnatelná s běžnými MŠ. Byla však potvrzena domněnka o neschopnosti lesních tříd plnit všechny platné hygienické požadavky stanovené pro školy a školská zařízení § 7 zákona č.258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. V souvislosti s tímto zjištěním MŠMT jedná s Ministerstvem zdravotnictví a pro další existenci konkrétních LT Lesníček 2,3 předpokládá započítání zapsaných dětí do kapacity MŠ zapsané v rejstříku škol.

2.3 Pojetí výtvarných činností v LMŠ Lesníček

RVP pro předškolní vzdělávání určuje pět vzdělávacích oblastí. Tyto oblasti jsou odvozeny od na sebe vzájemně působících oblastí, které rozlišujeme podle vztahů, jež si dítě postupně vytváří ke své osobě, dalším lidem a okolnímu světu. Jedná se o tyto oblasti:

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a jeho psychika
- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a svět (RVP pro předškolní vzdělávání, 2004).

Pro LMŠ Lesníček byl vytvořen třídní vzdělávací plán se stejným názvem „Lesníček“, tento plán je koncipován na přirozeném plynutí roku a změnách v přírodě. Vede k získávání nových poznatků pomocí přednostního používání metod problémového učení a dalších metod využívajících pokusy, pozorování a tvoření. Děti si díky tomuto TVP osvojují znalosti a dovednosti ze všech vzdělávacích oblastí popsaných v RVP pro předškolní vzdělávání (MŠMT, 2012). Ve většině případů docházelo k propojování výtvarných činností s činnostmi pracovními. Lucie Kulhavá (2012 – 4 – 17) říká: „*Hodně se maluje, maluje se i linkama (uhlíkama) z ohniště. Cokoliv vyrábíme. Dělali jsme různě i nějaký mozaiky, květináče ze střepů. Dá se říct, že ta výtvarná činnost je skoro vždycky spojená i s nějakou tou pracovní činností...Třeba, že nás napadne, když máme ptáky, tak vyrobíme třeba sovy z keramiky a k tomu třeba budky aby to bylo všechno provázaný...Když vyrobíme květináč a uděláme mozaiku, tak do toho zasadíme tu kytku, aby si to odnesly a věděly, že to má smysl.*“ Jedná se tedy o řadu, ale ne vždy je tvořena jen výtvarnými činnostmi. Je to částečně způsobeno i filosofií LMŠ a snahou vštípit myšlenku udržitelného rozvoje.

V dokumentu k vyhlášení pokusného ověřování LMŠ Lesníček je uvedeno: „V LMŠ nechybí činnosti výtvarné, zaměřené na jemnou motoriku, rozvoj řeči a školní připravenost.“ (MŠMT, 2010, str.1). Tyto cíle však nejsou ve výtvarné činnosti považovány za stěžejní. Podle svého pozorování výtvarných činností a díky rozhovorům s pedagogy v LMŠ Lesníček usuzuji, že výtvarné činnosti zde mají několik podob a k nim se vážící znaky.

Podoby výtvarných činností (dále také VČ) v LMŠ Lesníček:

- VČ v přírodě – Probíhají při procházkách a výletech po okolí, jsou tvořeny momentálním nápadem pedagoga nebo samotných dětí. Využívány jsou přírodní materiály nebo nalezený civilizační odpad. Jedná se o krátkou výplňovou výtvarnou činnost.
- Klasické VČ – Probíhají většinou za špatného počasí v budově MŠ Semínko nebo s prostorově a materiálně omezenějšími podmínkami v maríngotce. Jedná se o malbu štětcem, koláže, frotáže atd.
- VČ v přístěnku – Probíhají ve venkovním přístěnku nedaleko od maríngotky. Děti jsou v přírodě, ale mají k dispozici stůl a lavici na sezení. Je zde možnost si pro materiál na výtvarné činnosti dojít do blízkého okolí a učitelky mohou přinést i klasické výtvarné pomůcky (štětce, tuž,...). Tato varianta se většinou využívá pro spojení klasických výtvarných technik a různých instalací či skupinových prací na velkoplošných malbách a podobně.
- Návštěvy galerií a výtvarných dílen – Probíhají několikrát do roka podle iniciativy učitelek. Děti se seznamují s kulturou a uměním v civilizačním ruchu nebo na výstavách. Probíhají rozmluvy nad výtvarnými díly. Pokud zbývá čas, hned na místě nebo při návratu do areálu Toulcova dvora probíhají výtvarné činnosti navazující na tento výtvarný prožitek.

V předškolním věku dokáže dítě pojmenovávat výtvarné podněty ze svého okolí a přemýšlet o nich. S tím souvisí i rozvoj jejich výtvarného myšlení, výtvarného citění

a objevování výtvarného vidění, které dětem umožňuje hledat v pozorovaném výtvarné kvality. Nemusí se jednat jen o výtvarná díla. Dítě hledá výtvarnou kvalitu i ve všední realitě a pokouší se ji vnímat všemi smysly. Od těchto schopností se odvíjí tvořivé reakce na podněty v okolí dítěte (ROESELOVÁ, 2001). Dítě v LMŠ má tedy příležitost obklopovat se jak poznatky z civilizace, tak vnímat přírodní prostředí, ve kterém objevuje odlišné výtvarné podněty od prostředí v němž vyrůstá a má možnost tento kontrast cítit jak výtvarně tak existenčně.

2.3.1 Pro a proti LMŠ vzhledem k zajištění zázemí pro vzdělávání v oblasti výtvarných činností

V tomto případě budeme hovořit pouze o LMŠ Lesníček. Samostatné lesní mateřské školy disponují jiným nebo žádným zázemím a tak by se částečně lišila i pozitiva a negativa. Jak bylo uvedeno výše, LMŠ Lesníček využívá jako zázemí maringotku a částečně i prostory MŠ Semínko. Většina programu se však odehrává v přírodě. Podle Mistrika (2010) je smyslovo – konkrétní materiál základním kamenem pro získávání zkušeností a vztahů s uměním pro děti předškolního a mladšího školního věku. Pokládají se zde základy pochopení smyslu umění a významu konkrétních děl (Mistrik, 2010). Jendá se tedy o nevědomé seznamování se základy tzv. existencionalní inteligence⁵, což je pojem amerického psychologa H. Gardnera, týkající se pochopení smyslu tvorby či přemýšlení nad otázkami lidské existence.

Pozitiva pro výtvarné činnosti v LMŠ Lesníček:

- Možnost realizace klasických výtvarných činností v budově MŠ Semínko bez nutnosti přenášení potřebných pomůcek.

⁵ Schopnost se zabývat hlubokými otázkami lidské existence. Příkladem může být položení otázky, která přiměje dítě zamyslet se nad tím proč se má něco naučit.

- Dítě je neustále obklopeno přírodním smyslovo – konkrétním materiálem, který může samo formátovat a upravovat, ale má možnost se setkávat s již civilizací zformátovaným materiálem .
- Dostupnost přírodních materiálů a přírodnin rozvíjejících jejich myšlení, fantazii, kreativitu a představivost (MŠMT 2012, Unterbruner, Fischerlehner a Gebhard, 1993) .
- Více příležitostí pracovat s dětmi jednotlivě a věnovat se jim při činnostech díky zvýšenému počtu pedagogických pracovníků na malou skupinu (MŠMT, 2012).
- Neomezený prostor pro výtvarnou tvorbu.
- Provázanost výtvarných činností s vnímáním a pozorování přírody.
- Zaměřenost na učení prožitkem a pokusy.
- Díky zvýšenému pobytu venku jsou děti rozvinutější v hrubé motorice a díky rozmanitosti podnětů jsou kreativnější. V jemné motorice vynikají právě děti z LMŠ integrovaných do klasických mateřských škol. Velkou roli zde hraje pestrost příležitostí k rozvoji (Kiener, 2003).
- Ve většině školních vzdělávacích programů se objevují tématické bloky zaměřené na přírodní živly, tedy vodu, vzuch, oheň a půdu (Vošahlíková, 2012). Právě v LMŠ mají děti možnost s nimi přicházet do úzkého kontaktu a následně je ztvárňovat ať výtvarně, hudebně či tancem.

Negativa, kterých jsem si všimla:

- Náročná příprava výtvarných činností. Nutnost promyslet vše dopředu a nanosit do maringotky – není možné zde skladovat všechny pomůcky kvůli nedostatku prostoru.
- Rozptylování dětí okolními podněty přírody při výtvarných činnostech.

- Neomezený prostor, řadím i mezi nevýhody. Některá díla nám v něm mohou zaniknout. Děti se s ním teprve učí pracovat a je to pro ně těžké.
- Potýkání se s nedostatkem prostoru při výtvarných činnostech v maríngotce.
- Při tvorbě z přírodních materiálů – závislost na přírodninách z okolí.
- Proměnlivost počasí – při plánování činností není jisté, že budou realizovatelné. Je zde možnost velkého ochlazení, oteplení, deště, mlhy apod.

2.4 Popis výtvarného projektu a jeho cílů

Výtvarný projekt, který jsem nazvala „Výtvarné čarování v přírodě“, je souborem několika výtvarných řad, které dítě nenásilně seznamují se světovými a českými umělci z oblasti land artu, akčního umění či konceptuálního umění, což jsou styly spadající svou podstatou do umění abstraktního. Také se seznámíme s textilním výtvarnictvím, které je pro děti předškolního věku lákavou formou výtvarného vyjádření. Ve výtvarných činnostech je kladen důraz na rozmluvy nad dílem a seznamování s různými technikami. Jedná se o formu galerijní edukace, jejímž cílem je přiblížit divákovi, v tomto případě dítěti předškolního věku, výtvarná díla a jejich smysl. Využívám tzv. galerijní animaci⁶, která však z důvodu organizace LMS neprobíhá v galerii, jsou pro ni využívány fotografie a reprodukce konkrétních výtvarných děl. Ke každému výtvarnému objektu či dílu je uvedeno několik otázek, které mají dítě přivést k přemýšlení nad výtvarným problémem. Pro výtvarnou činnost jsou děti inspirovány náměty výtvarnými, hudebními, dramatickými či literárními. V některých případech se nejedná pouze o výtvarné činnosti, ale dle mého názoru dítěti pomáhají s jeho výtvarnou výpovědí. Roeselová (2001, str.10) říká:

⁶ Program tvořený na základě vybrané výstavy či uměleckého díla, zprostředkovává jej divákovi a snaží se ho předvést v atraktivním světle a přiblížit vybranou cílovou skupinu k dílu. Cílem těchto programů je podporování zájmu veřejnosti o výtvarné umění a rozvíjení jejich tvořivosti (Horáček, 1998 in Marešová, 2011)

„Rozšíření zájmu o jiné oblasti, než pouze výtvarné, může vyvolat dojem, jako bychom zapomínali na klasické hodnoty výtvarné výchovy. Pravda, změnily svou roli a nestojí v centru pozornosti, ale stále zůstávají pro výtvarnou výpověď nepostradatelné.“ Ve výtvarných řadách najdeme klasickou malbu štětcem, kašírování, nebo barvení látek přírodninami. Výtvarné činnosti obsažené v projektu jsou navrženy tak, aby respektovaly vývojovou úroveň dítěte a filosofii lesních mateřských škol. Všechny výtvarné řady byly pro dítě provázeny prožitkem, který se vztahoval k jejich obsahu. Ten měl za cíl děti motivovat jak ke konkrétní výtvarné činnosti, tak i budoucí výtvarné tvorbě dítěte. Podle Roeselové pokud dítě prožívá výtvarné činnosti a spojuje si je se svým vnitřním světem, jedná se pro něj o výtvarný prožitek, který v něm probouzí zvědavost a tvořivost. Jeho dílo ho překvapuje a má potřebu se se svými poznatky podělit. Celý tento proces v něm vyvolává potřebu tvořit znovu (Roeselová, 2001). Což je jedním z cílů tohoto výtvarného projektu. Podpořit děti v jejich výtvarném rozvoji, chuti tvořit a vyjadřovat výtvarnou činností svoje myšlenky a představy o světě. Za další cíl považuji podporovat tvořivé myšlení u dětí a nesklouzávat ve výtvarných činnostech k používání různých šablon a vzorových postupů. Pro děti v tomto věku není jednoduché odpoutat se od určitých stereotypů a ikonogických znaků a symbolů. Je však důležité jim ukázat, že jedna věc či děj se dá ztvárnit spoustou způsobů a pokud není jejich výtvarná výpověď pro ostatní čitelná, neznamena to její špatnou kvalitu. Komunikace nad výtvarnými díly je důležitá a doplňuje celou mozaiku poznatků, která utváří provázanost vztahů mezi člověkem a okolím ať už myslíme přírodu či civilizaci.

Empirická část

2.5 Vlastní výzkum

2.5.1 Stanovení hlavního cíle

Hlavním cílem mého výzkumného šetření bylo zjistit, v čem spočívá rozdíl v pojetí výtvarných činností v běžných mateřských školách a lesních mateřských školách.

Zajímalo mne, jaké jsou dostupné metodické materiály pro učitelky v českých lesních mateřských školách a jaká je jejich kvalita. Rozhodla jsem se využít prvky galerijní edukace, tedy využívat výtvarných děl a případně vzdělávacích výtvarných programů. Z důvodu doplnění informací o výtvarných programech, které by bylo možno nabídnout LMŠ, jsem navštívila výtvarný program pro děti předškolního a mladšího školního věku, pořádaný Národní galerií v Praze s názvem „Tajemství lesa“, dále jsem se pokoušela zúčastnit kurzu akreditovaného MŠMT, pro další vzdělávání pedagogických pracovníků „Výtvarná výchova v rámci enviromentálního vzdělávání na ZŠ“. Bohužel byl tento kurz přesunut kvůli nízkému zájmu na neurčito. Absolvovala jsem kurz „Dekoratívni práce s přírodninami“, akreditovaný též MŠMT, zaměřený na práci s dětmi předškolního věku. Zdrojem informací pro mne byly také rozhovory s učitelkami z LMŠ Lesníček a se zakladatelkou lesního mateřského klubu ve Velké Británii, Jitkou Nešporovou, která mi poskytla cenné kontakty pro emailovou korespondenci s dalšími praktikujícími učitelkami z LMŠ ve Velké Británii. Prostudováním literatury zaměřené na výtvarnou činnost s přírodninami a rozhovory s učitelkami LMŠ Lesníček jsem došla k závěru, že tato literatura není dostačující, nebo ji učitelky neumějí efektivně vyhledávat a využít. Z těchto důvodů jsem sestavila vlastní výtvarný projekt, u nějž mne po realizaci zajímala jeho funkčnost pro LMŠ Lesníček a případně další volnočasové organizace typu skautských středisek, zaměřených na tvorbu z přírodnin a vzdělávání ve výtvarných a dalších oblastech.

2.5.2 Otázky

- Je v současnosti dostatek literatury k výtvarným činnostem v LMŠ?
- Je využívaná a nalezená literatura kvalitní a vhodná pro české LMŠ?
- Je projekt realizovatelný v LMŠ Lesníček?
- Dal by se potažmo tento projekt využít i v klasické mateřské škole? Je dost multifunkční, aby se dal přenést i do volnočasových aktivit typu skautingu?

2.5.3 Metodologie výzkumného šetření

Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu. Byla užita forma nestrukturovaného zúčastněného (participačního) pozorování, která byla užita při pozorování výtvarných činností v LMŠ Lesníček, MŠ Krupá a u oddílů Světlušek a Vlčat Mušketýři Nové Strašecí. Dále strukturované rozhovory s učitelkami LMŠ Lesníček o výtvarných činnostech v jejich třídě a o názorech na literaturu k výtvarným činnostem v LMŠ. V neposlední řadě byl užit sběr a analýza artefaktů, tedy výtvarných prací dětí a vybrané literatury. Po vyhodnocení vybrané literatury jsem se rozhodla použít prvky akčního výzkumu, tedy formu kvalitativního výzkumu, který je zaměřen na praxi výtvarného vzdělávání, v mém případě výtvarných činností, ve specifických kontextech. Cílem bylo zlepšit tuto praxi mou výtvarnou řadou. Na závěr celého výzkumu byla použita forma nestrukturovaného rozhovoru s učitelkami LMŠ Lesníček, MŠ Krupá a vedoucími skautských oddílů o výtvarném projektu.

2.5.4 Výsledky šetření vyplývající z rozhovorů s pedagogy LMŠ Lesníček

Všechny dotazované učitelky z LMŠ se shodují, že základními rozdíly mezi výtvarnými činnostmi v LMŠ a klasické MŠ je možnost využívat více přírodních materiálů, které jsou snadno dostupné. Dále většina výtvarných činností probíhá venku, oproti klasické MŠ, kde se převážně tvoří v interiéru. Dvakrát se zde objevuje názor, že na rozdíl od klasických MŠ, nepoužívají v LMŠ šablony.

V četnosti zařazování výtvarných činností se od sebe lišily učitelky podle toho na kolik dní docházejí do LMŠ. Dvě z dotazovaných s kratším pobytem v LMŠ se shodují na zařazení řízené výtvarné činnosti cca. jednou za 14 dní a to spíše při pobytu v areálu Toulcova dvora. Zdůvodňují to dostatkem podnětů pro děti z přírody. Učitelky ze třídy s delším pobytem v LMŠ tzn. 3 dny, se shodují na zařazování výtvarných činností každý týden. Při čemž v zimě se jedná spíše o činnost klasické, prováděné před obědem v MŠ Semínko a v létě nezařazují výtvarné činnosti v prostorách MŠ Semínko a vyjíždějí na výlety a do galerií.

Všechny dotazované se shodují na určité propojenosti výtvarných činností v LMŠ s činnostmi pracovními. Je to částečně založeno na základě filosofie lesní mateřské školy a učení udržitelného rozvoje.

Jako největší proměnou pro výtvarné činnosti v LMŠ chápou všechny dotazované učitelky počasí. To jim i přes pečlivé naplánování činnosti může znemožnit projekt provést. Všechny se shodují i na závislosti na materiálu v daném místě, proto je plánování činností v LMŠ nutné, ale často nelze tyto plány uskutečnit. Problémem je podle všech i zorganizování činností v maríngotce za špatného počasí, ale všechny přiuštějí možnost přemístění do MŠ Semínko nebo přístěnku.

Učitelky většinou získávají inspiraci pro výtvarné činnosti na internetu přetvářením různých land artových akcí pro schopnosti předškolních dětí jak uvádějí tři z nich, nebo od rodičů. Všechny dotazované učitelky se shodují na nedostatku české literatury zaměřené na výtvarné činnosti v tak specifických podmínkách jako jsou právě LMŠ. Jedna z učitelek uvádí, že jsou kvalitní výtvarné publikace, které jsou však koncipovány do vnitřních prostorů a přetváření těchto činností na podmínky LMŠ je zdlouhavé. Podle všech jsou nejpřínosnější nápady na činnosti a výtvarné experimenty.

2.5.5 Částečná analýza dostupné literatury pro výtvarné činnosti v LMŠ

Během mé práce jsem se dostala k různým typům literatury, která se vydávala za materiál pro výtvarné práce s dětmi, při kterých měly být přednostně využívány přírodniny a za výtvarné východisko činností byl považován land art. Rozhodla jsem se uvést dva protilehlé příklady. Neboli nevyužitelnou a využitelnou literaturu pro výtvarné činnosti ve specifickém prostředí lesní mateřské školy.

Tvoříme z přírodních materiálů – Land art pro děti (Vondrová, Petra)

Tuto knihu uvádím jako příklad nevhodné literatury pro výtvarné práce v lesních mateřských školách, ale i v jakýchkoli jiných předškolních vzdělávacích institucích.

Kniha je rozčleněna do deseti kapitol, z nichž každá představuje jednu výtvarnou činnost. Postupy činností jsou fotograficky dokumentovány a doprovází je krátký popis. Po grafické stránce je kniha relativně funkční. Obsahuje seznam pomůcek, postup realizace a typy na obměnu. Dále se u každé výtvarné, někdy spíše pracovní činnosti, nachází medailonek land artových umělců a informace k dalším výtvarným technikám. Tyto medailony jsou myšleny jako východiska ve výtvarném umění, avšak nepatrnou, ale aspoň nějakou souvislost jsem objevila pouze k jednomu medailonku. Po grafické stránce je tedy kniha členěna jako většina námětových publikací pro výtvarné činnosti a dítě by bylo schopno podle tohoto obrazového materiálu tvořit samo. Problémem je obsah výtvarných a pracovních činností, které se neustále opakují jen v drobných obměnách. V šesti z deseti činností jsou používány šablony, předtištěné na zadních stranách knihy. Přesto, že se kniha odvolává na land art, jediným spojením s ním je použití přírodního materiálu. Devět z deseti činností je určených pro tvorbu u stolu s velkými požadavky na pomůcky. Činnosti jsou překombinované, mísí se zde malba, kresba, koláž, využití přírodnin, odpadních a zbytkových materiálů.

Názory učitelek LMŠ Lesníček na tuto knihu:

Lucie Kulhavá (2012 – 4 – 17): „*No, tak tohle zrovna patří mezi těch 90% hrůz. S land artem to nemá nic společného. To je teď strašně moderní ta recyklace. Jenže jim nedojde, že aby to udělaly, tak koupěj pití v plastový láhvi, z toho teda využijou to víčko, potom si zajedou do papírnictví koupit ty ozdobný drátky potáhnoutý umělinou a napíchaj to do brambory.*“

Učitelka 2. (2012 – 4 – 17): „*...No jako normálně bych to takhle nesoudila podle prvního pohledu dovnitř, ale tohle je přesnej návod jak s dětma nepostupovat. (pozn. Listuje v knize a naráží na šablony.) No jo, tady jsou šablony pěkně. Ono na tom není nejhorší to, že tam jsou ty šablony, protože ty ještě můžeš třeba využít na nějaký pracovní listy... takže to je vlastně možná tak jediný, co se ti z té knížky bude hodit. No prostě nejhorší na tom je, že skoro celou knížku otlouká skoro ten samej*

nápad.(pozn. Smích) A radši ani neříkám za co stojí. To by se dětem asi nelíbilo, kdybychom s nima počít dokola malovali lupen, stříhali lupen, kreslili lupen...a ještě tou samou technikou. Ale tak zase je pravda, že je těžký sehnat knížky, který by byly v češtině a ještě rozpracovaný pro nás. Ona ta výtvarka v tom lese je jiná.“

Učitelka 3. (2012 – 4 – 17): „.....No jo a potom každý děcko udělá přesně tu stejnou práci. To jsou prostě tak přežitý panáčkové z ruliček. No já jako úplně nejsem zastánce takový ty přehnaný recyklace všeho možnýho. Málo kdy se mi líbilo něco třeba z pet lásky. Teda takhle, ty umělci z toho dokážou udělat spoustu krásnejch a zajímavějch věcí, ale myslím si, že pro ty děti to úplně není. No třeba tohle (pozn.výzkumníka: respondentka se vyjadřuje k výtvarné činnosti s názvem “Ježek”-str.16) Tohle je prostě strašný. Úplně splácáný. Si to vem, že oni vezmou: bramboru, víčko, nějaký drátky barevný a modelínu a stvořej z toho prostě prakticky nepoužitelnou věc, která nemá s land-artem a podle mě teda ani s výtvarkou nic společnýho. No a samozřejmě, že ty pak když sháníš nápady, tak si na internetu objednáš knížku, zaplatíš a když to otevřeš...no dobře...tohle tě aspoň rozveselí, že i kdyby sis myslela, že s dětma tu výtvarnou činnost děláš sebehůř tak prostě takhle strašný to snad nikdy bejt nemůže. Jenže smutný je, že pak třeba některá učitelka se toho může chytout. I když ani tak si nemyslím, že učitelka, ale spíš nějaký rodič.“

Závěrem tedy tuto knihu nedoporučuji pro výtvarné činnosti s dětmi. Její nápady nejsou výtvarně nosné a jen by v dětech potlačovaly jejich tvořivost a kreativitu.

Hravé tvoření pro malá stvoření – (Kircherová, Rubešová)

Souborník nápadů, který je určen rodičům a učitelkám mateřských škol. Kniha je pro přehlednost rozčleněna do jednotlivých oddílů. Prostorová tvorba je oddělena od textilní tvorby, malby,a dalších. Jednotlivé techniky s nápady na výtvarnou činnost jsou přehledně a krátce vysvětleny a doplněny obrazovým materiálem, který je pochopitelný i pro dítě samotné. Tato kniha vybízí k modifikaci nápadů a tvorbě vlastních výtvarných úkolů, ale novými či již zapomenutými jednoduchými technikami. Můžeme se zde setkat s indiánskou technikou malby bahnem,

zjednodušeným modrotiskem, či inspiracemi na výrobu vlastního malířského náčiní z přírodnin nebo běžných kuchyňských houbiček a mnohé další nápady. Tato kniha je dobrou investicí. V porovnání s předchozí knihou jsou cenově stejně dostupné, ale první kniha přináší deset námětů, které jsou prakticky nepoužitelné a druhá kniha je sborníkem cca sedmdesáti návrhů výtvarných činností, které se dají lehce obměňovat.

Názor učitelky LMŠ Lesníček na tuto knihu:

Učitelka 3. (2012 – 4 – 17): „...ta knížka se mi prostě strašně líbí, protože tam není jediná šablona. Ale jsou tam takový vtipný nápady, ale hlavně hrozně hezký výtvarný experimenty. Jakože, když se něco potře tímhle, pak klovatinou a odškrábe se to, tak z toho vznikne tohle. Což se mi strašně líbí, že to není udělejte tohle a pak tohle a každý dítě to má úplně stejný. S touhle knížkou můžeš pracovat dál. Protože tam fakt není nic, co by člověk musel převzít celý, tu formu. Jsou to spíš nápady, který si můžeš upravovat. Takovýchle knížek bych uvítala moc.“

Dále bych mohla učitelkám LMŠ doporučit publikaci založenou na podobném principu s názvem „Ateliér výtvarných nápadů“ od Jitky Horové⁷, která je zásobníkem námětů k činnostem výtvarným a pracovním, při kterých využívá přírodního materiálu a materiálu odpadového. Výtvarné činnosti jsou propojeny s otázkami a jednoduchými poučkami z ekologie.

Ze zahraniční literatury bych vybrala několik publikací autorské dvojice Fiona Danks a Jo Schofield. Jedná se o tituly : Natures playground, The Stick book, Make it Wild⁸,

⁷ HOROVÁ, J. (2008): *Ateliér výtvarných nápadů – Praktický kalendář tvořivé recyklace*. Praha. Portál. ISBN 978-80-7367-440-3

⁸ DANKS, F. , SCHOFIELD, J. (2013): *The Wild Weather Book Loads of Things to Do Outdoors in Rain, wins and Snow*. Frances Lincoln Publishers, 128 str. ISBN 9780711232556

které jsou sborníky nápadů k výtvarným, pracovním, tělesným a dramatickým činnostem venku za každého počasí.

2.5.6 Výtvarné programy a kurzy s přírodní tematikou

Tajemství lesa

K tomuto galerijnímu edukačnímu programu jsem se dostala díky vedoucí mé práce paní Mgr. Magdaléně Novotné, Ph.D. Je pořádán Národní galerií v Praze v prostorách Veletržního paláce. Jedná se o galerijní animační program, který je vytvořen na míru dílům Františka Skály a Františka Trösterera, obsaženým ve stálé expozici moderního a současného umění. Primárně je tento program určen 1.stupni ZŠ, ale lektorka mne ujistila, že na tento konkrétní program docházejí i mateřské školy.

Děti jsou motivovány představou nočního lesa, který je má inspirovat svou tajemností a možností záhad. Zkoumají světlo pronikající skleněným lesem a procházkou mezi „houbami“ a „pařezy“, které tvoří skleněná díla F. Trösterera se dostávají do říše lesních skřítků a tajemných ožvlých stromů, kde probíhá první část programu. Zde by se podle slov lektorky nadechly a ucítili přírodu, pod kouzelným stromem, který je tvořen slitinou a sklem. Tento fakt, bylo zřejmě v plánu narušit díly F. Skály, který v sobě opravdu má nádech přírody. Pro smůlu mou, ale hlavně dětí, byly v tomto termínu díla F. Skály zapůjčeny a tak debata o lesním skřítkovi probíhala „pouze“ nad fotografií formátu A4. Tento fakt snižoval účinnost této části programu na děti. Jako propojení do třetí části tohoto programu, děti dostaly malou tvárnou postavičku skřítky, která byla vytvořena z tvarovacího drátu zavázaného do silonové punčochy. Úkolem bylo ve skupinách její pojmenovat a vymyslet jeho životní příběh (kde bydlí, co jí, jakou má povahu a další). Děti si tajemství svého skřítky zatím nechaly pro sebe a všichni jsme přešli do ateliéru, kde probíhala výtvarná činnost, jejímž úkolem bylo vytvořit pro skřítky domov podle toho, co si děti ve skupině vymyslely. Tyto příbytky poté měly nasvítit a vyfotografovat.

Reflexe celého projektu probíhala formou promítání fotografií skřítků a jejich příbytků, které děti komentovaly svými příběhy o nich.

Ze svého pohledu jsem viděla nedostatek programu v absenci děl F. Skály, protože děti neměly žádný opěrný bod, o který by opřely motivaci celého tohoto programu a to procházku nočním lesem. Dále mne mrzelo, že lektorka nevyužila literárních děl F. Skály „Jak Cílek Lídu našel“ a „Velké Putování Vlase a Brady“. Tyto publikace měla připravené, avšak jediná zmínka o nich proběhla v ateliéru, kdy lektorka knihu ukázala a reagovala na znalost knihy několika dětmi: „Je hezká, že. Já jí mám moc ráda.“. Myslím, že výběr krátké části z knihy a jeho přečtení, by děti obohatilo více, než sezení nad rozmazanou fotografií skřítky ve tvaru lampy. Toto však není zcela vinnou lektorky a její pedagogický přístup k dětem hodnotím velmi kladně. Dále bych vyzdvihla práci dětí s fotoapátem a způsob konečné reflexe programu.

V dálce svítí

Jedná se o další z řady výtvarných programů ve Veletržním paláci. Tento program je primárně koncipován pro mateřské školy a zabývá se světelnými díly Zdeňka Pešánka.

Skládá se ze tří částí, z čehož první se vztahuje ke konkrétním dílům Zdeňka Pešánka, technice a materiálům, ze kterých tvořil. Další dvě části jsou tvořivými činnostmi. Jedna z nich se vztahuje přímo ke konkrétnímu světelnému dílu, kde děti zapojují svou představivost, fantazii a vnímavost. Děti mají za úkol nakreslit linii díla, která na ně působí svou světelností (kresba pastelkou na černý papír) a pro zvýraznění nejsilněji chápaných úseků díla mohou využít zvýrazňujících kancelářských lepíků. Jde zde o velmi jednoduchý, ale nosný nápad. Třetí část probíhá v místnosti, která se dá zcela zatemnit a za pomoci kresby do písku děti mohou zachytit skutečnosti ze svého okolí, nebo hvězdnou oblohu, což je samozřejmě závislé na fantazii celé skupiny. Tento písek je barven UV barvami a proto na konci mohou děti sledovat až mimozemskou podívanou.

Tento galerijní animační program mne oslovil a byl pro mne přínosný. Přístup lektorky byl vstřícný a činnosti byly voleny na základě schopností dětí.

Národní galerie nabízí spoustu zajímavých výtvarných programů⁹, které jsou tvořeny na míru všem věkovým skupinám. Považuji to za výborný způsob rozšíření vzdělávacích činností v mateřských školách a sama jsem se těmito programy ve svých projektech nechala inspirovat.

Možnosti výtvarné výchovy v rámci enviromentálního vzdělávání na základní škole, krajina a výtvarné umění, land art a prostor

Lektorem tohoto programu je PhDr. Jan Šmíd, Ph.D. Tento seminář je akreditován MŠMT a je tedy možností dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Byla jsem na tento seminář přihlášena na začátek roku 2013, bohužel byl zrušen pro malý zájem a termín byl přesunut na neurčito a do dnešního dne jsem nebyla informována o jeho plánovaném uskutečnění. Přesto si myslím, že jeho absolvování by napomohlo profesnímu rozvoji učitelek LMŠ Lesníček v rámci výtvarných činností. Všechny informace k tomuto semináři jsou dostupné ze stránek projektu Alma Mater¹⁰.

Dekoratивní práce s přírodninami pro děti předškolního věku

Tento kurz jsem absolvovala v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v roce 2013. Je pořádán Studiem aktivit a vzdělávání o.p.s SAV. Kurz je založen převážně na dekorativní práci s přírodninami. Úkoly jsou však nepřiměřené a sklouzávají k postupům šablon a překombinování materiálů. S většinou úkolů měla problémy i většina učitelek. Příkladem může být propíchnutí korkového špuntu jehlou. To dle mého názoru určitě není činnost vhodná pro děti a výsledné dílko (

⁹ Kompletní seznam nabízených vzdělávacích programů je dostupný z

< <http://www.ngprague.cz/gallery/7/2136-brozurang2013mail.pdf> > .

¹⁰ < <http://almamater.cuni.cz/seminare/landart> > .

strašidýlko z korkového špuntu) úplně potlačuje kreativitu dítěte. Možnost přilepit místo kloboučku jaký list chcete už nic nezlepší.

Tento kurz mne utvrdil v tom, že tvorba z přírodních materiálů rozvíjí kreativitu a tvořivost dítěte, ale nelze přírodniny využívat vždy a ke všem činnostem. Přespřílišné „našroubovávání“ přírodnin na některé výtvarné činnosti je kontraproduktivní.

2.6 Charakteristika vzorku

Výzkumu se zúčastnily třídy Lesníček 2 a Lesníček 3. Obě tyto třídy měly 15 dětí ve věkovém rozmezí 3 – 6 let a dvě učitelky, jednalo se tedy o třídy heterogenní. Třída Lesníček 3, byla pozorována při výtvarných činnostech, též byly učiněny rozhovory s učitelkami, ale k realizaci výtvarného projektu byla vybrána třída Lesníček 2. Důvodem byla delší praxe učitelek v LMŠ a můj dlouhodobější pobyt v této skupině. Děti byly na mou přítomnost zvyklé a braly mne jako dalšího pedagoga. Rozhovory i výtvarné činnosti byly prováděny v prostředí pro děti i pedagogy známém. Pro rozhovor se zahraniční učitelkou LMŠ bylo vybráno příjemné prostředí v kavárně s klidným provozem. Názory a postřehy učitelek z MŠ Krupá na výtvarný projekt byly získávány pomocí nestrukturovaných rozhovorů v prostředí školy, stejně probíhaly i konzultace s vedoucími skautských oddílů s rozdílným místem rozhovoru, tedy v přírodě při činnostech s dětmi. Přepisy stěžejních rozhovorů jsou součástí příloh.

2.7 Výtvarný projekt

Tato kapitola se bude zabývat výtvarnými východisky vztahujícími se k mému projektu, seznámí nás s průběhem samotných realizací výtvarných činností, které si kladou za cíl objevovat a rozvíjet dětskou tvořivost. Dětskou tvořivost ve svých projektech chápu jako určitý proces, jehož hodnotou není pouze výsledné dílo, ale celý průběh činnosti. Výtvarným přínosem pro dítě může být jak tvorba s nezdařilým výtvarným výstupem, rozmluvy nad činnostmi a posilování výtvarného cítění, tak i dílo samotné. Proto je důležité zabývat se celým průběhem výtvarné činnosti a

reflektovat i prožitek dítěte z ní. Reynold Bean říká: „*Tvořivost je proces, kterým jedinec vyjadřuje svou základní podstatu prostřednictvím určité formy nebo média takovým způsobem, jenž v něm vyvolává pocit uspokojení, pocit posléze vyústí v produkt, který o této osobě, tedy o svém původci, něco sděluje ostatním.*“ (Reynold Bean, 1995. str. 15) Můžeme tedy říci, že dítě již niterně prožívá proces a může být pro jeho osobu důležitější než produkt samotný, kterým však zpřístupňuje určitý odraz svého tvořivého nitra.

Dalším kladeným cílem je využití přírodnin a dalších snadno dostupných materiálů vyskytujících se v přírodě i mimo ni. V neposlední řadě se zde otevírá otázka prostoru. Jak jej správně využívat, jak reagovat výtvarným dílem na dané prostředí. Téměř neomezený prostor je nepopiratelnou výhodou LMS, ale může nám též dílo rozbít svou dynamičností a proměnlivostí.

2.7.1 Východiska ve výtvarném umění

Při tvorbě mého výtvarného projektu jsem se zaměřila na odvětví abstraktního umění. Toto umění oslovuje mne jako člověka a dle mého názoru pedagog dokáže svým posluchačům zprostředkovat lépe to umění, ke kterému má svůj osobní vztah. Toto umění přináší mnoho netradičních technik a příležitostí k pokusům, které jsou pro děti předškolního věku lákavé. Pro mne je jeho velkým plusem dostupnost materiálů, které jsou dětem blízké a rozvíjejí jejich tvořivost, kreativitu a fantazii.

Land art jsem vybrala pro jeho nápaditost práce s přírodninami a prostorem. Děti při této tvorbě mohou plně využít své fantazie a hra s přírodninami a tvorba z nich je pro ně vývojově přirozená. Rozhodla jsem se zařadit graf č.2 (viz str. 76) zachycující vývoj zájmu o land art v literatuře a odborných článcích. Dle mého názoru je v klasických mateřských školách toto umění opomíjeno a přitom si můžeme vyjmenovat několik kladů: rozvoj fantazie a tvořivosti, utváření vztahu k přírodě, finanční nenáročnost na pomůcky. Dalším příbuzným výtvarným odvětvím je **konceptuální umění**, které je pro mne spíše uměním tvorby než výsledku, což mu dodává na atraktivnosti pro experimentaci s ním. **Akční umění** už podle svého názvu

je plné energie, můžeme se tedy pokoušet s dětmi převést akci a dobrodružství, kterou zažívají v LMS do výtvarného projevu.

2.7.2 Popis jednotlivých výtvarných činností

2.7.2.1 Projekt „Velké prádlo“

Typ projektu : dlouhodobý – dva týdny

Skupina : Lesníček 2 – 10 dětí , 4 – 5,5 roku

Organizace: práce jednotlivců, skupinová práce

Vzdělávací činnosti : výtvarné, pracovní, dramatické

Učivo: smyslové vnímání v rozdílech použitých technik, přírodní barvy (barviva) a jejich proměny, míchání barev, spontánní hra (stavba skryše), explorační (poznávací) tvorba – India Flint

Technika: barvení látek přírodními, Eco dyeing, batika, Hapa Zome

Námět: „, Jak maluje příroda?“

Výtvarný úkol: Obarvit látku přírodními a doplnit ji dodatečně otisky listů

Výtvarná východiska: Textilní umění, India Flint

Výtvarný problém: Najdi v zahradě přírodní pigmenty (přírodniny, které obarví látku)

Otázky: *Při ukázkách výtvorů India Flint:* Jsou to obrazy? Poznáte čím jsou asi namalované? Jsou na papíře nebo na látce? Připomínají Vám něco?

Tvorba dětí: Zkuste vymyslet co všechno Vám v přírodě může obarvit ruce nebo oblečení? Odkud si myslíte, že se bere ta barva, která je na látce? (Zkuste objevit její zdroj.) Poznáváte z látky tu květinu či list, který jste na ni daly? Porovnejte jestli voní tyto dvě látky jinak ? (látka obarvená přírodně a látka obarvená batikovacími barvami).

Průběh výtvarné činnosti:

Jako motivace byly zvoleny ukázky děl India Flint, které děti fascinovaly (viz obr. 3). Na otázku zda jde o obrazy, které někdo namaloval třeba temperami, děti z počátku odpovídaly, že ano, ale při ukázce fotografie s jasným otiskem listu (viz obr. 4) napadalo děti, že někdo lístky přilepil tak, aby to nebylo vidět. Když jsem se zeptala na co je přilepil, názory se lišily, někdo říkal na papír, stěnu, ale zazněla i látka. Potom jsme se dostali k tomu, co dětem všechno připomínají a jestli tam poznávají něco, co mají právě v tu chvíli okolo sebe. Menší děti viděly v první fotografii příšeru se spoustou rohů, holčička ve stáří 5 let a 4 měsíce řkala, že to vypadá jako ta pálivá věc co jí má rád tatínek, ale ona jí nesmí. Proběhlo krátké povídání o India Flint a o technikách, které používá.

Přistoupili jsme k samotné realizaci činnosti a děti sbíraly plody a listy z okolí. Ptaly se, co mohou sbírat a tak jsem jim dala radu, že to co má soustu šťávy, což pro ně znamenalo, že když naleznou přírodninu a zmačkají ji, bude prskat a na rukou se jim objeví něco jako troška vody, tak bude barvit lépe než to, co je úplně suché. Děti se řídily radou, ale přinesly i suché listí, což bylo dobré pro srovnání v dalších fázích činnosti. Dále měly za úkol přírodniny zabalit do látek a libovolně omotat přírodním provázkem. Děti volily různou techniku, některé jej utahovaly a jiné jen volně obtáčely. Díky tomu vznikly po varu různé otisky na látce. Pro barvení byly použity připravené suroviny, o kterých jsme si s dětmi povídali, jakou asi mají v sobě barvu a co se stane s látkou, když se s nimi bude vařit. Děti nejprve nevěřily, že ze zelených ořechových dužnin mohla vzniknout hnědo- černá, ale když jsem jim dužninou potřela část rukou a ta se zbarvila, byla uspokojena jejich zvědavost. Po vaření byly látky vytaženy a my jsme pozorovali, co vše nám listy po sobě na látce zanechaly. S dětmi jsme je pověsili a nechali uschnout (viz obr. 5).

Přírodniny zanechávající při varu barvu: cibule (hnědo – oranžová), dubová kůra (tmavě hnědá), plody psího vína a černého bezu (fialovo – červená), dužnina vlašských ořechů (hnědo – černá), šalvěj a tráva (světle zelená)

Následující činnost pokračovala z důvodu předem naplánovaných akcí pro LT až další týden. Děti si činnost pamatovaly a těšily se na pokračování. Seznámila jsem je s metodou Hapa zome a děti dotvářely batiku otisky listů (viz obr. 6 a 7). Poté jsme si povídaly o tom, kde se v minulosti tato technika mohla používat a k čemu by se dala využít jejich textilní díla. Děti uznaly, že by bylo škoda je jenom „vzít domů“. Pochopily, že doma by měly každý jen kousek a to bylo motivací pro postavení „dětské skryše“ ze všech látek (viz. obr. 8). Děti skryš nejprve poznávaly a využívaly ji ke spontánní hře. Poté jsem se zapojila já s učitelkami a s dětmi jsme zahrály divadlo „Domečku, domečku, kdo v tobě přebývá?“ Tuto pohádku děti již znaly. Netrvaly na jejím přesném ději a vymýšlely nové postavy (př: kočička či čítlapička, krtek, tučňák). Další dny děti skryš využívaly jako kuchyňku, doupě čarodějnice, místo pro odpočinek.

Obr. 3 – India Flint

Obr. 4 – India Flint

Obr. 5 – Eco dyeing – děti

Obr. 6 – Hapa zome – děti

Obr. 7 – Hapa zome – děti

Obr. 8 – dětská skryš

Reflexe výtvarné činnosti:

Při reflexi činnosti s dětmi jsme si povídali o tom, jestli se jim víc líbí látky co mají na sobě (koupené z obchodu). Větší odezvu měly látky barvené dětmi. Důvodem bylo, že takové látky nikdo jiný nemá. Schodli jsme se, že se barvení povedlo všem a činnost je bavila.

Tato činnost dětí zaujala a byla pro ně přiměřeně náročná. Kladně bych zhodnotila propojení s dramatickou výchovou. Při barvení přírodními pigmenty bych při dalších realizacích doporučila obstarání dalších surovin doporučených India Flin, aby děti mohly porovnávat sytost výsledných barev a více se osvětlila technika Eco dyeing.

Tento konkrétní projekt je dle mého názoru vhodný i pro využití ve skautských oddílech. Pro realizaci v klasické MŠ by pravděpodobně bylo vyřazeno barvení technikou Eco dyeing pro náročné zajištění technických a bezpečnostních podmínek k vaření a barvení látek.

Poznámky k projektu:

Textilní umění

Jedná se o umění zpracovávající rostliná, zvířecí či syntetická vlákna. Patří mezi nejstarší umělecké projevy. Nejedná se však o jednoznačný homogení proud. V každé historické epoše se však textilu užívalo v odívání, dotváření interiérů i v právě zmiňovaném umění. Využívalo se k tvorbě tapisérií, obrazů či soch. (www.cojeco.cz).

India Flint je textilní výtvarnicí, narodila se roku 1958 v Melbourn v Austrálii. V letech 1979 – 1980 vystudovala architekturu na jižním australském Institutu Technologie, dále pokračovala v roce 1981 v Oděvním designu na Panorama College a v roce 2001 studovala na Univerzitě v jižní Austrálii obor mistr vizuálního umění v rámci něhož pracovala na výzkumu využití ekologicky udržitelných procesů barvení přírodninami. Výstupem tohoto výzkumu byla její technika Eco dyeing¹¹, která se stala charakteristickým rysem tvorby India Flint. Díky tomuto výzkumu byla i znovu

¹¹ Technika barvení přírodních textilií, využívající přírodní materiály od květů po kořeny (India Flint, www.indiaflint.com).

objevena a pojmenována metoda Hapa zome¹², která je pro svou nenáročnost vhodná pro práci s dětmi.

2.7.2.2 Projekt „Dívej se jinak“

Typ projektu: Krátkodobý, dva dny

Skupina: Lesníček 2 – 8 dětí, 4 – 5,5 roku

Organizace: práce jednotlivců, skupinová instalace v přírodě

Vzdělávací činnosti: výtvarné, pracovní, hudební, dramatické

Učivo: kompozice (umístění rámu tak aby byl patrný hlavní motiv),

Technika: kaširování vlny vařeným bramborovým škrobem, instalace

Námět: „Moje kouzelné okno“

Výtvarný úkol: Vytvoř z vlny okénko nebo rám, kterým se budeš dívat do přírody a použij takové barvy, které vyjádří tvůj pocit.

Výtvarná východiska: Land art, Eva Damborská

Výtvarný problém: Využití vztahu barev k vyjádření pocitů, představení a ztvárnění vlastního tajemného okna (rámu).

Otázky: *Nad fotografií instalace Evy Damborské: Co Vám to připomíná? Poznáte z čeho je to vytvořené? Pokud je to z.....(záleží co děti vymyslí), posuďte zda se to hýbe. Bály byste se toho, nebo byste na to chtěly sáhnout?*

Tvorba dětí: Představte si, co je ve vašem okně vidět, jak se cítíte, jste z toho veselí, překvapení nebo smutní? Dívka (5 let) – Jablíčka, a je tam Řízek (pozn. pes jedné z učitelek) a nosí ho jako balón. (pozn. Strhlo pozornost dětí a chtěly také vidět to, co

¹² Japonské umění vtlačování přírodních barviv kladivem nebo plochým kamenem do látky. Tuto metodu znovu objevila a pojmenovala India Flint.

popsala holčička, chlapec (5 let 2 měsíce) k ní přiběhl a chtěl, aby mu to ukázala. Dívka držela rámeček v natežených rukách před sebou jako opravdový obrázek, jenže chlapec se díval proti ní a zjistil, že tam vidí svoji kamarádku). Dívka (4 roky) – Tohle je moje okýnko, dívej. (pozn. Ukazuje mi ho a je vidět, že čeká až se zeptám co v něm vidí.) Tam je rybník a víš já tam plavu. (pozn. Dozvídám se, že dívka by chtěla umět plavat jako její starší bratr.)

Chcete, aby se mohly přes vaše okno (rám) podívat i ostatní děti? *Odpovědi byly kladné, povětšinou typu : „Jooo“, „Ano“, „Půjč mi ho“. (pozn. Reakcí na to je společná instalace oken/rámů.)*

Píseň : Měsíce – Pavel Jurkovič, Václav Čtvrtek : hra na flétnu

Průběh výtvarné činnosti:

Jako motivaci jsem využila dramatickou hru : „Chodil světem pan fotograf a vyfotil...“. Děti se pohybují volně v prostoru, a když řekneme co vyfotil, vytvoří živou sochu a stojí v „štronzu“ neboli zamrznou. Jako poslední jsem použila formuli: „ Chodil světem pan fotograf a vyfotil tuhle fotografii“ (viz. obr.9). Ukázala jsem dětem fotografii instalace Evy Damborské na formátu A3. Pokračovali jsme povídáním v komunitním kruhu a otázkami k dílu Evy Damborské. Dětem instalace připomínala houpací síť, pavučiny v rohu místnosti, úsměvy, vlny na moři. Pocity měly děti z této instalace rozdílné. Někdo se jí bál a představoval si, že se hýbe ve větru. Další děti si představovaly , že by bylo zábavné mezi vlnami probíhat a schovávat se. Také se zde objevil názor, že by si do instalace lehly jako do sítě a spaly by. Pověděla jsem jim z čeho ve skutečnosti je instalece provedena a řekli jsme si něco o Evě Damborské, kterou děti neznaly a land artu, jehož náplň částečně znají z dalších prací s učitelkami z LMS.

Následovala výtvarná činnost. Škrob na tuto práci jsem měla již připraven, zajišťování ohniště a příprava škrobu by zbytečně protáhla přípravnou část. Vysvětlila jsem jim z čeho je „lepidlo“ vytvořeno a jak jej budeme používat. Spředenou vlnu

jsme namočili do škrobu a následně tvarovali. Souhrně byly používány dva způsoby tvorby rámečků. Prvním bylo tvarování na dřevěné ploše, kam děti vlákna pokládaly podle své fantazie. Tím mohly vznikat obrazce podobné pavučinám či zvířatům atd. podle fantazie (viz obr. 10 a obr.12). Tato technika umožňovala dětem větší prostor k vlastním nápadům v tvarech a liniích. Druhým způsobem bylo tvarování vlákna podle předmětů, které objevovaly děti (pet láhve, dřevěná polínka, plechovky,...). V této variantě se děti zaměřovaly více na využití vztahu barev k pocitům (viz. obr. 11). Výtvary jsme nechaly uschnout do druhého dne na vzdušném místě.

Druhý den jsme si povídali s dětmi o tom, co všechno by jim jejich „kouzelné okno“ mohlo ukázat. Děti přes okno pozorovaly okolní svět i své kamarády. Při komunikaci o výtvarné činnosti děti projevíly zájem o zkoumání okolí „i okny“ ostatních dětí. Rozhodli jsme se tedy pro instalaci oken na uschlý strom, který umožňoval vyhovující rozhled do krajiny. Děti chodily se svými okny pod větvemi a hledaly oknem kompozici, kterou by chtěly ukázat ostatním. Potom děti za hry na flétnu (píseň – Měsíce) procházely mezi „kouzelnými okny“ a prohlížely kompozice ostatních dětí.

Obr. 9 – Damborská: Vzedmuté vlny

Obr. 10 – Instalace dětí

Obr. 11 – Instalace dětí

Obr. 12 – Instalace dětí

Reflexe výtvarné činnosti:

Reflexí výtvarné činnosti pro děti byla závěrečná činnost a to „ vernisáž podbarvená hudbou“. Pokud je dítě chváleno učitelkou je to pro něj jistě důležitou a vítanou zpětnou vazbou, ale uznání v kolektivu a ocenění jeho práce ostatními dětmi není tak časté a o to je pro dítě vzácnější.

Tento projekt mi ukázal, že někdy méně znamená více. Náročnost na přípravu tohoto projektu byla dá se říci minimální, ale radost dětí při tvorbě a možnost sledovat dlouhodobě proměnu děl vlivem počasí, která přinášela nový rozměr, bylo i pro mne výtvarným prožitkem.

Poznámky k projektu:

Land art

Můžeme se setkávat také s názvem Earth – art nebo Earthworks. Tento umělecký směr vzniká v šedesátých letech 20. století ve Spojených státech a je pevně spojen s přírodou a únikem do ní. Byl inspirován hnutím hippies. Jedná se většinou o kolosální výtvarná díla, která ke své realizaci potřebovala přemísťování přírodního materiálu jako je kámen, písek, dřevo a další. Při tom je používáno těžké techniky a díla tak mohou být buď naprosto finančně nenáročná nebo naopak potřebují velké finanční zaštitění. Land art se inspiroval v moderních směrech 20. století jako je minimalismus nebo konceptuální umění. S minimalismem je spojován díky omezení materiálu a jednoduchosti výsledných výtvarných objektů. Konceptuální umění není též postaveno na tradicích výtvarného umění. Land artová díla často podléhají přírodním vlivům a nejsou trvalá. Mění se a tím získávají nové rozměry. Některá díla na první pohled nejsou patrná a jako některé přírodní úkazy vyžadují odstup a pohled z jiného úhlu (Glenn, 2009).

Českou textilní výtvarnicí a grafičkou je **Eva Damborská**. Pochází z Ostravy, kde vystudovala střední uměleckoprůmyslovou školu a poté pracovala jako výtvarnice ve studiu Krátkého filmu Prométheus v Ostravě. Od roku 1997 se věnuje samostatné

tvůrčí činnosti. Ve svých dílech se inspiruje přírodou, životem člověka, dále také motivy snu, cest a další. Zabývá se také land artem. K zpracovávanému materiálu si utváří vztah, zkoumá jej a experimentuje s ním. Pro svou tvorbu využívá textilní vlákna, ale také dřevo a další přírodní materiály, příkladem: mušle, plástve...Tvoří klasickými technikami (tkaním, vázáním,...) a dále využívá i techniky vlastní a jejich kombinace (Havlík, 2012).

2.7.2.3 Projekt „Zrcadlení“

Typ projektu: krátkodobý, jedna čtyřhodinová schůzka

Skupina: vlčata a světlušky – 15 dětí, věk 5 – 10 let

Organizace: dvojice

Vzdělávací činnosti: výtvarné, pohybové/dramatické, literární/komunikační

Učivo: kompozice na fotografii

Technika: instalace zrcadel, fotografie, promítání

Námět: „Příroda v pohybu“

Výtvarný úkol: Pozorujte přírodu, jak se mění a zkuste „ulovit“ do zrcadla její různé podoby. Vyfotografujte Váš úlovek.

Výtvarná východiska: konceptuální umění, land art, Dalibor Chatrný

Výtvarný problém: využití zrcadlení k vyjádření souvislostí, představ, pocitů

Otázky: *Nad fotografií Dalibora Chatrného: Čeho si na fotografiích všimnete jako prvního? Nejčastější odpovědí bylo: Toho pána. Zkuste objevit, v čem jsou si tyto fotografie podobné? (Kromě pána) Chlapec 7 let: Na obou je zrcadlo, ale ten pán je jiný. (Půjčuji dětem fotografie, aby si je v klidu prohlédly → zjišťují, že se jedná o stejného muže.) Dívka 6 let: Tady i tady drží zrcadlo v téhle ruce.(Ptám se, jaká je to ruka. Odpovídá ze svého pohledu, tedy levá).Naleznete rozdíl v odrazech v zrcadle? (Většina dětí, hlavně menších si všímá rozdílu ve scénérii. Tedy příroda/ hrad, dům,*

zámek.) Dívka 9let: Na tomhle je toho víc, jako když by se díval do dálky a tady je jenom kousek toho hradu (detail).

Při promítání fotografií dětí: Jak byste pojmenovaly fotografii př. Pepy a Ondry? Co cítíte při pohledu na ní? Napadá Vás k ní nějaký příběh?(Autoři říkají, jak fotografii pojmenovali a co při pohledu na ni cítí až poté, co to zkusí pojmenovat ostatní děti.)

Průběh výtvarné činnosti:

Seznámení s fotografiemi Dalibora Chatrného „Zrcadla v krajině“ z roku 1974, probíhalo v prostorách klubovny, která se svým rozměrem blíží marionetce v LMŠ. Při otázkách k fotografiím se naskytá příležitost pro seznámení s autorem, jelikož je zachycen na fotografiích (viz. obr.13 a 14). Děti překvapilo, proč zrcadla někam nepostavil či neopřel a nefotil sám. Ptala jsem se dětí jestli opravdu vědí, že fotografie nefotil sám, zda nemohl použít samospoušť. Dostáváme se k závěru, že mohl fotit sám, ale také je možné, že někdo vyfotil jeho.

Pro odreagování a motivaci jsem využila pohybově – dramatickou hru „Zrcadla“. Děti popobíhají nebo se procházejí po vymezeném prostoru, v našem případě venku, a na smluvený signál se zastaví a předvádějí gesto nebo pohyb ztvárněný vyvolávačem. Ten se během hry mění na pokyn učitelky.

Při procházce měly děti ve dvojicích k dispozici fotoaparát a pro celou skupinu byla k dispozici dvě stejná zrcadla, kterými mohly zachycovat zadaný úkol. Děti mohly zrcadlo držet v rukou nebo jej umístit přímo do krajiny. Využívaly obou variant. Jednodušší pro ně bylo umístění zrcadla do krajiny a následné fotografování. Nedokázaly zachytit najednou postavu a odraz v zrcadle. Také se děti držící zrcadlo hýbaly a tím fotografii rozostřily. Dětem ve věkovém rozmezí 5 až 7 let jsem při fotografování pomáhala. Soustředily se hlavně na nápad, umístění zrcadla, pojmenování, případně příběh.

Obr.13 – Dalibor Chatrný

Obr.14 – Chatrný- Kreslen světem

Výtvarná činnost vyústila promítáním v klubovně na dataprojektoru. A zde je záznam k jednotlivým fotografiím.

Obr. 15: „Takhle budu vypadat“

To je název, který daly své fotografii její autoři. Ostatní děti napadaly názvy : *Rostu rychle, Moje budoucnost, Poslední travička*. Pro většinu dětí vyjadřovala tato fotografie naději a radost z toho, že vzniká něco nového. Pouze u jednoho z dětí se projevil pocit smutku. Nejmladší chlapec (5let): *Ta travička je tam úplně sama. Mě je smutno, když jsem sám*. Chlapce se ujaly starší děti a řekly mu, že příští rok tam bude všude „travička“ aby z toho nebyl smutný. Pro autory této fotografie to bylo vyjádřením budoucnosti. Představovali si, že až sem přijdou příště, tak si budou moci lehnout do trávy a třeba si zahrát fotbal.

Obr. 16: „Poslední lístek“

Autorky této fotografie zachycovaly poslední list na stromě, podle nich tedy posledního posla léta. Pro ně vyjadřovala fotografie smutek nad odchodem léta, ale zároveň radost z nových hrátek a zážitků na podzim a v zimě. Většina dětí si však listu nevšimla a tak vznikly názvy jako: *Strom, Silnice, Pohled na opelíchanou korunu stromu, Lístek*. Na ostatní tato fotografie působila smutně a pokoušení se o příběh byly spíše tzv. výstřely do prázdna.

Obr.17: „Vidí nás“

Zde se jedná spíše o zvolání, než o název fotografie. Tato fotografie byla s mou pomocí zhotovena dvěma chlapci předškolního věku. Svou fotografii chtěli postavit na tajném plížení k ovci a nepozorovaném vyfotografování. Bohužel má pomoc jim byla v tomto ohledu kontraproduktivní, nebylo v mých silách a možnostech se dostatečně schovat. Když jsme se ptali chlapců proč chtěli vyfotit právě ovce přes plot, odpověděl chlapec, který nese ve skupině vůdčí postavení a druhý jen spokojeně přikyvoval : *No podívej, oni mají určitě hlad, protože tam už nemají žádnou trávu a tady je (myslí za plotem). Určitě by nás chtěla sežrat*. Tento výstup, který ostatní děti viděly i slyšely zabránil možnosti hádat při promítání příběh fotografie. Děti zkoušely přijít aspoň na další možné názvy: *Nezvaný host, Kdo to volá, Snídaně v trávě*.

Obr. 18: „Vzpomínka na léto“

Na závěr zařazuji fotografii, která má dle mého názoru neuvěřitelnou výpovědní hodnotu. Byla vyfocena dvěma chlapci (10 let) na základě jejich zážitku z léta. Vzpomínali na návštěvu chmelnice s oddílem Vlčat, kdy se chmel táhl po vlascích vysoko do nebe. To však ostatní děti nevěděly a neuměly si s touto fotografií poradit ani v názvu. Chlapec, který se účastnil rovněž v létě návštěvy chmelnice, vymyslel název: *Sen chmelu*. Pro něj je na fotografii zachycena touha chmelu no návratu léta a jeho největší slávy.

Obr.15 – práce dětí – „Takhle budu vypadat“

Obr. 16 – práce dětí – „ Poslední lístek“

Obr. 17 – práce dětí – „Vidí nás“

Obr. 18 – práce dětí – „Vzpomínka na léto“

Reflexe výtvarné činnosti:

Vyvrcholením a reflexí bylo společné promítání fotografií a povídání o nich. Děti tento výtvarný úkol zvládly velmi dobře. Zacházení s fotoaparátem bylo pro ně vítaným ypestřením a novou zkušeností.

Děti si, řekla bych skoro až nevědomě, poradily s výtvarným problémem a zanesly do práce svou stopu. Tento projekt by byl dle mého názoru realizovatelný v LMŠ a podmínky na realizaci byly z počátku nastaveny tak, aby vyhovovaly i pro lesní mateřskou školu. Pro klasickou mateřskou školu by musel být tento projekt částečně upraven. Vyřešila bych to zúžením vyhledávání proměn přírody na omezeném prostoru (př: zahrada MŠ, park).

Poznámky k projektu:

Konceptuální umění

Vzniká v polovině 60.let v Americe jako reakce na americkou formalitu v umění. Konceptuální umělci odmítají tradiční metody výtvarného umění. Konceptuální umění prostupuje hranici mezi tím co je umění a co není. Klade důraz na myšlenku umělce, ale ne na samotné výtvarné dílo. Orientuje se tedy na vnitřní svět umělce a jeho prožitek buď ze samotné tvorby nebo reakce okolí na ni (Glenn, 2009). Sledování konceptuálního umění v americkém tisku je patrné na grafu č. 3 (viz str. 77)

Dalibor Chatrný se narodil roku 1925 v Brně, byl protagonistou abstraktního umění v Čechách. Na počátku byl spojován především s kresbou a grafikou. Těm se věnoval jako student, nenalezl v nich však svůj směr a začal experimentovat s moderním uměním. Postupně v jeho dílech začíná být patrný příklon k abstraktnímu umění, který se naplno prorojevil v šedesátých letech. Zajímavé jsou jeho experimenty s magnetickým polem, při čemž zaznamenává barevnou stopu pomocí tahu železných pilin magnetem po papíře, nebo jeho umísťování zrcadel do krajiny (www.creativoas.cz).

2.7.2.4 Projekt „ Lesní skřítek“

Typ projektu: dlouhodobý, dva týdny

Skupina: MŠ Krupá, 15 dětí, věk 3 – 5 let

Organizace: skupinová

Vzdělávací činnosti: výtvarné, pracovní

Učivo: fugurální představivost, vztahy barev

Technika: kaširování papíru, malba štětcem, dekorace přírodninami

Námět: „Odlétají všichni ptáčci?“

Výtvarný úkol: Představte si, jak vypadá takový lesní skřítek, co se stará o zvířata v zimě a společně ho vytvořme.

Výtvarná východiska: land art, umění figurace¹³, Kurt Gebauer

Výtvarný problém: Transformace představy do výtvarného objektu.

Otázky: *K figuraci Kurta Gebauera: Co vidíte na fotografii? Nejčastější odpověď: Strašidlo, Kořenového skřítko. Myslíte, že se tváří vesele? Dívka (4 roky): Víš já myslím, že se zlobí. Dívka (3 roky) přiběhne ke mně chytí se mě za nohu. Ptám se jestli se bojí? „Jo“. Čeho se na skřítkovi bojíš? „Tó“ (ukazuje na ruce z větví). Podívejte se na něj a řekněte mi, jestli stojí nebo jde? Chlapec (5 let): Já myslím, že utíká. Z lesa. Představte si, před čím by mohl utíkat? Chlapec (4,5 roku): Před hodným skřítkem, on ho honí. Mě taky Filípek honí když běhám.*

Při tvorbě dětí: Co všechno musí takový lesní skřítek dělat v zimě? Objevíte na naší zahradě nějaká zvířátka, která budou potřebovat od skřítko pomoci? Jakými barvami hraje zima? Jak by tedy měl být barevný skřítek co se stará o zvířátka v zimě?

Průběh výtvarné činnosti:

¹³ **Figurativní umění** je pojem používaný v teorii umění od konce první poloviny 20. století a označuje veškeré umění, u kterého lze rozeznat znaky reálného předobrazu (Gouel, 2013)

Výtvarné činnosti předcházelo několik dnů se soutěžení ve stříhání papírů, trhání a muchlání. Díky tomu děti nevědomě pomohly s přípravou materiálu na výtvarnou činnost. Před zahájením činnosti jsme si povídali o tom, jak by měl vypadat takový hodný skřítek. Děti chtěly, aby měl velký nos a hlavu jako bramboru. Také jsme řešili, kde nám bude nejvíce užitečný. Děti se shodly na tom, že na zahradě mu bude nejlépe a aspoň pomůže zvířátkům. Tělo je tvořeno ze dvou slepených kartonových krabic, které děti polepovaly novinovým papírem namáčeným ve vařeném bramborovém škrobu. Při této uklidňující práci jsme si povídali o tom, jaká zvířátka nám v zimě na zahradě zůstanou. Jestli všechna nechodí někam spát, nebo třeba neodletí. Děti na chyták přišly a vysvětlily mi, že neodlétají všichni ptákové. Povídali jsme si o tom co jedí, když napadne sníh a jestli mají na zahradě krmítko pro ptáčky (věděla jsem jsme, že ne). Pomocí této konverzace jsme se dobrali k tomu, že by skřítek mohl v zimě na zahradě krmit ptáčky. Další činnost následovala po dvou dnech aby zaschl škrob.

Děti zvolily za barvy zimy: bílou, modrou, žlutou, světle zelenou a stříbrnou barvu. Pomocí houbiček a štětců jsme nabarvili skřítku a poupravili špatně přilepené části. Protože se nám skřítek už začínal rýsovat, vymýšleli jsme mu jméno. Nakonec bylo rozhodnuto pro „Šustišlapa“. Protože když byl suchý, šustil při doteku.

Při pobytu venku děti měly za úkol nasbírat listy na ozvláštnění a dotvoření skřítku. Navlékáním listů přes špejle na přírodní provázek vytvořily děti skřítkovi obleček a korunku zapíchalý špejlemi a připevnily sušenými jablky, která mají později sloužit jako potrava ptáčkům. Jako nádobka na zob byla připevněna kokosová myška do koruny na hlavě.

Následně jsme skřítku s dětmi umístili do zahrady a tiše vyčkávali přílet ptáčka. Ptáček sice nepřiletěl, ale děti se učily trpělivosti, která se časem vyplatila a v současnosti bývá miska se zobem do rána prázdná. Umístění na zahradě dětem dovoluje při odchodu rodičům ukázat, co s kamarády ve školce vytvořily.

Obr. 19 – Přírodní zločinec – Gebauer

Obr. 20 – kašírování a malba

Obr. 21 – Lesní skřítek - krmítko

Reflexe výtvarné činnosti:

Reflexe probíhala v průběhu celého projektu, děti měly možnost do podoby skřítky průběžně zasahovat. Při odchodu domů, měly děti potřebu skřítky rodičům ukazovat a vysvětlovat jim, co vše bude pro zvířátka, ale i pro ně, dělat. Skřítek totiž v průběhu projektu dostal od dětí přiřazen další úkol a tím je – hlídat nás a když někomu na zahradě ublížíme, musíme se mu před skřítkem omluvit a nechat ho za nás ten den přisypat do krmítka ptačí zob.

Nejlepší reflexí tedy pro mne je, že děti krmítko využívají a již berou za samozřejmé, se kamarádům omluvit před naším „Šustišlapem“.

Pokud by měla být takto činnost realizována v LMŠ, odpadly by starosti s uklízením nakapaného škrobu a nutnost předem shromažďovat listí. Pro obměnu by mohly děti zkusit skřítky obarvit přírodními barvami, ale myslím, že ani využití temper není proti filosofii LMŠ, pokud by se skřítek přestříkal fixačním výtvarným lakem, aby neohrozil faunu ani flóru v okolí.

Poznámky k projektu:

Kurt Gebauer, významný český sochař a dlouholetý vysokoškolský pedagog na Vysoké škole umělecko – průmyslové v Praze. Je považován za umělce figurace a grotesky. Narodil se v roce 1941 v Hradci nad Moravicí, vystudoval Akademii výtvarných umění v Praze. Schmelzová (2013, str. 2) říká: *„Je-li něco pro Kurta Gebauera typické, pak je to značně přerostlý, někde se povalující trpaslík, ironicky komentující nablblé projevy společnosti.“*

Akční umění

Také umění akce vzniká do 50. let 20. století. Řadíme ho mezi umění abstraktní. Malba zachycuje určitý pohyb je dynamická a progresivní. Klade si za úkol svým pohybem překročit hranici plátna. Za zakladatele je považován Jackson Pollock. Barva se nanáší různým rozstříkáváním a poléváním plátna, dále může být dílo

dotvářeno vyškrobováním a roztíráním rukou či špachtlemi (Hrádková, 2012). Vývoj zájmu o akční umění můžeme sledovat na grafu č.4 (viz str. 77).

2.7.3 Celková reflexe projektu

Tento projekt byl sestaven na základě zjištění, vyplývajících z rozhovorů s pedagogy LMŠ Lesníček. Pro výtvarné činnosti v lesních mateřských školách by byly přínosem publikace s výtvarnými nápady, které by mohly učitelky LMŠ libovolně zasazovat do programu LT, podle specifických požadavků LMŠ. Těchto publikací je však zatím u nás k dispozici velmi málo. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla sestavit několik vlastních výtvarných projektů, které byly šity na míru právě lesním mateřským školám, ale daly se dobře použít i v klasických MŠ a ve volnočasových aktivitách (např. skautingu).

V mém případě se nejednalo až tak o soupis nápadů, jako spíše o vytvoření několika projektů s prvky galerijní animace, která byla zasazena do přírodního prostředí LMŠ. Cílem bylo nenásilné propojení teoretické, didaktické a výtvarné části v jeden na sebe navazující celek, který děti seznamoval s moderním uměním a jeho odvětvími, výtvarnými technikami a výtvarnými experimenty.

Myslím, že kladem všech mých projektů, byla podpora skupinové práce, která rozvíjí vztahy mezi jednotlivými dětmi, učí je si navzájem pomáhat, hodnotit práci svou i svých vrstevníků. Velmi důležité bylo, vzbudit v dětech zvědavost, touhu poznávat a seznamovat se s novými činnostmi a následně se aktivně zapojit do jednotlivých výtvarných projektů. Každý můj výtvarný projekt propojoval několik vzdělávacích činností, což má dle mého názoru pozitivní vliv na komplexní rozvoj předškolních dětí. Taktéž integrace dalších vzdělávacích činností může být použita jako forma motivace, relaxace či může být využita jako prostředek reflexe s dětmi.

Po ukončení mého výtvarného projektu v LMŠ Lesníček, MŠ Krupá a skautském středisku Mušketýři Nové Strašecí jsem díky rozhovorům s pedagogy a vedoucími dostala zpětnou vazbu na svůj projekt. Reakce byly kladné, ale objevil se paradoxní

obrat. Jelikož mé projekty jsou prvotně cíleny na LMŠ, přizpůsobování a určitá úprava je v tomto případě nutná ze strany klasické MŠ. Hodnocení projektu zúčastněnými pedagogy je součástí příloh (viz. Příloha III.).

Závěr

Pokud shrneme výsledky mého šetření, dospějeme k závěru, že domněnka o nedostatku české literatury k výtvarným činnostem v lesních mateřských školách byla správná. Učitelky LMŠ Lesníček potvrdily, že pro výtvarné činnosti v lesních mateřských školách hledají inspiraci převážně na internetu, nebo zdoluhavými a složitými úpravami literatury pro klasické MŠ. Při zpracovávání informací jsem se zaměřila na publikace zabývající se výtvarnými činnostmi s přírodninami, kurzy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků na toto téma a v neposlední řadě jsem navštívila několik výtvarných programů pořádaných Národní galerií hl.m. Prahy. Mou reakcí na tento nedostatek vhodné literatury a poněkud laxní přístup učitelek k vyhledávání dalších zdrojů, byla tvorba a částečná realizace několika výtvarných projektů uzpůsobených specifickým organizačním požadavkům LMŠ.

V jednotlivých kapitolách práce postupně seznamuje s historií lesních mateřských škol v zahraničí a poskytuje nám podklady pro porovnání českého modelu LMŠ ss zahraničními LMŠ. Dochází i na problematiku jejich začlenění do rejstříku škol a důvody, proč by tento krok byl přínosem. S tím souvisí i kapitola o plošném ověřování LMŠ Lesníček, ve které byl částečně realizován můj výtvarný projekt. Reflexe mých projektů dle mého názoru potvrdily možnost kvalitní výtvarné výchovy v prostředí lesních mateřských škol. Možnost nenásilného seznamování dětí s prvky moderního umění v přírodě (např. land-artem, konceptuálním uměním a akčním uměním) formou galerijní animace a provázání výtvarných činností s ostatními vzdělávacími činnostmi dramatickými, hudebními, komunikačními, pracovními a v neposlední řadě pohybovými. Integrace těchto činností do výtvarných konceptů je pro děti přitažlivá. Prolínání všech činností a práce s přírodním materiálem podporuje a rozvíjí dětskou tvořivost, fantazii a kreativitu.

Taktéž jsem si ověřila multifunkčnost tohoto projektu pro využití v dalších odvětvích předškolního a jiného vzdělávání. Příkladem mohou být volnočasové aktivity typu skautingu, které se jako LMŠ vážou na hojný pobyt v přírodě.

Doufám, že tato práce a zejména výtvarný projekt alespoň nepatrně poslouží učitelkám lesních mateřských škol jako inspirace pro výtvarné činnosti s dětmi předškolního věku. V budoucnu vidím další možnosti v rozvinutí výtvarných projektů pro lesní mateřské školy do ucelené publikace, která by mohla sloužit jako edukační materiál. Věřím, že díky schválení integrovaných lesních mateřských škol dojde alespoň k nepatrnému zvýšení zájmu o přípravu metodických materiálů pro tento typ předškolního vzdělávání v České republice.

Seznam pramenů

SOUPIS BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

- [1] BEAN, R. (1995): *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*. 1.vyd. Praha: Portál. 86 str. ISBN 80-7178-035-9
- [2] BRUNER, GEBHARD, FISCHERLEHNER (1993): *Natur. Zur Psychologie einer problematischen Beziehung. Opladen – Závěry z vyšetřování přirozené zkušenosti dětí a mládeže*. Str.5
- [3] ČERNEK, M. (2004): Celostní učení. *Gymnasion*. roč. 2004, č. 1, str. 13 – 14.
- [4] DOLEŽALOVÁ, J. (2010): *Rozvoj grafomotoriky v projektech*. 1. vyd. Praha: Portál. 166 str. ISBN 978-80-7367-693-3.
- [5] GAVORA, P. (2010): *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno. Paido. Vyd. 2, Str.261 , ISBN 978-80-7315-185-0
- [6] HAZUKOVÁ, H. (2011): *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. 1.vyd. Praha. Raabe. 160 str. ISBN 978-80-87553-30-5.
- [7] KAPUCIÁNOVÁ, M. (2010): *Lesní mateřské školy*. Praha. Univerzita Karlova- Pedagogická fakulta. Dostupné z: <http://www.toulcuvdvur.cz/download/2014/Lesn%C3%AD%20mate%C5%99sk%C3%A9%20%C5%A1koly.pdf> .
- [8] KAPUCIÁNOVÁ, M. (2011): *Pokusné ověřování provozu lesní mateřské školy Lesníček*. [on-line]. [cit. 2011-7-14]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/12799/POKUSNE-OVEROVANI-PROVOZU-LESNI-MATERSKE-SKOLY-LESNICEK.html/>
- [9] KAPUCIÁNOVÁ, M. (2012): *Pokusné ověřování provozu integrované lesní mateřské školy Lesníček při Mateřské škole Semínko – Celkové zhodnocení pokusného ověřování*, str.23

- [10] KIENER, S. (2003): *Podporuje hra v přírodě rozvoj motoriky a kreativity dětí z mateřských škol?* Dizertační práce. Univerzita Fribourg.
- [11] KIRCHEROVÁ, V. , RUBEŠOVÁ, R (2009): *Hravé tvoření pro malá stvoření.* Praha: Portál, 2009
- [12] KOHLER, B. (2007): *Evaluation der forstlichen Bildungsarbeit.* Freiburg, str. 100, Oborová práce. Albert-Ludwigs-Universität Freiburg, Institut für Forst- und Umweltpolitik. Dostupné z: < http://www.xn--waldpädagogik-kcb.de/pdf/produkte/grundlagen/Abschlussbericht_080215.pdf >.
- [13] MŠMT – MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ (2010): *Vyhlášení pokusného ověřování provozu integrované lesní mateřské školy Lesníček při Mateřské škole Semínko, o.p.s., str. 5. č.j. 10886/2010-22*
- [14] OPRAVILOVÁ, E. (2009): *Pedagogická encyklopedie.* 1. Praha : Portál, Cíle a obsahy předškolního vzdělávání, s. 936. ISBN 978-80-7367-546-2.
- [15] SCHMELZOVÁ, R. (2013): *Rak hlína chmel – Ateliér veškerého sochařství Kurta Gebauera AVSKG.* 1.vyd. Rakovník. Rabasova galerie Rakovník. 32 str.
- [16] SMOLÍKOVÁ, K., OPRAVILOVÁ, E., HAVLÍNOVÁ, M. a kol. (2004): *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.* Výzkumný ústav pedagogický v Praze. ISBN 80-87000-00-5
- [17] ŠUPŠÁKOVÁ, B. (ed.) *Vizuálna kultúra a umenie v škole.* 1.vyd. Bratislava: DIGIT, 2004. str. 214. ISBN 80-968441-1-3.
- [18] TESAŘOVÁ, M. (2007): *Analýza trávení volného času dětmi staršího školního věku.* Brno. Str.88.
- [19] TĚTHALOVÁ, M. (2011): *Mateřská škola v lese. Informatorium.* roč. 2011, č. 3, str. 12 – 14.

- [20] UZEL, V. (2010): *Uvádění lesních mateřských škol do České republiky*. Brno, 68 str. Bakalářská práce, vedoucí práce prof. PhDr. Milada Rabušicová, Dr. Masarykova univerzita.
- [21] VÁGNEROVÁ, M. (2008): *Vývojová psychologie*. Praha. Karolinum. ISBN 978-80-246-095-0
- [22] VONDROVÁ, P. (2006): *Tvoříme z přírodních materiálů – Land – art pro děti*. Brno. Computer Prees. ISBN 80-251-1183-0

SOUPIS INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- [23] FEDÁKOVÁ, Z. (2008): *Diagnostika školní zralosti u dětí předškolního věku v mateřské škole Montessori v porovnání s běžnou mateřskou školou*. Brno. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/173663/pedf_b/text_bakalarska_prace.txt .
- [24] FLINT, I. (2007): *Biography – Flint, India*. Austrálie. [on-line]. [cit. 2007-11-13]. Dostupné z: < <https://www.anbg.gov.au/biography/flint-india.html> >.
- [25] GLENN, M. (2009) *Konceptuální umění*. [on-line]. [cit. 2009-6-9]. Dostupné z: < http://www.artmuseum.cz/smer_list.php?smer_id=75 > .
- [26] GLENN, M. (2009): *Land art*. [on-line]. [cit. 2009-5-1]. Dostupné z: < http://www.artmuseum.cz/smer_list.php?smer_id=150 >.
- [27] GOUEL, Z. (2013): *Abstrakce versus figurace v poválečném výtvarném umění*. [on-line]. [cit. 2013-4-9]. Dostupné z: < <http://avanteguardia.blogspot.cz/2013/04/abstrakce-versus-figurace-v-povalecnem.html> > .
- [28] HAVLÍK, V. (2012): *Eva Damborská- Sdělování vláknem*. [on-line]. [cit. 2012-5-11]. Dostupné z: < <http://www.muzeumbn.cz/2012-damborska/> >.

- [29] HÄEFNER, P. (2002): *Natur – und Waldkindergarten in Deutschland – eine Alternative zum Regelkindergarten in der vorschulischer erziehung*. Bürgstadt. Heidelberg, Verhaltens- und empirische Kulturwissenschaften. Dostupné z: <http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/volltextserver/3135/1/Doktorarbeit_Peter_Haefner.pdf > .
Prof.Dr.Rose Boenicke
- [30] HORNOVÁ, K. (2006): *Enviromentální výchova jako průřezové téma vzdělávacích programů pro ZŠ a nižší stupeň gymnázia*. Praha. Dostupné z: http://web.natur.cuni.cz/kudbi/soubory/prace_didaktika.pdf .
- [31] HOLÁ, H. (2010): *Lesní mateřská škola Lesníček* [on-line]. [cit. 2010-7-22]. Dostupné z: <http://www.toulcuvdvur.cz/vzdelavani/lesnicek> .
- [32] HRÁDKOVÁ, K. (2012) *Umění akční (action, actionism)*. [on-line]. [cit. 2012-5-20]. Dostupné z: <http://artslexikon.cz/index.php/Um%C4%9Bn%C3%AD_ak%C4%8Dn%C3%AD > .
- [33] LINDAUROVÁ, L. (2013): *na výstavě Huga Demartiniho nejde o výsledek, ale o proces*. [on-line]. [cit. 2013-4-8]. Dostupné z: <<http://art.ihned.cz/c1-59652370-hugo-demartini-narodni-galerie-veletrzni-palac-recenze#fotogalerie-gf518736-7-2254470>> .
- [34] MASON, R. (2009): *Výtvarní pedagogové a akční výzkum*. [on-line]. [cit. 2009-2-21]. Dostupné z: < <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/3013/VYTVARNI-PEDAGOGOVE-A-AKCNI-VYZKUM.html/> > .
- [35] MAREŠOVÁ, K. (2011): *Galerijní animace ve školních lavicích – využití galerijní animace ve výuce dějin umění na střední škole*. Brno. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/180074/ff_b/Galerijni_animace_ve_skolnich_lavicich.pdf > .

- [36] MSA & ME - THE MINISTRY OF SOCIAL AFFAIRS IN CONSULTATION WITH THE MINISTRY OF EDUCATION (2000): *Early Childhood Education and Care Policy in Denmark – Background Report*. Denmark. Dostupné z: <http://www.oecd.org/education/school/2475168.pdf> . ISBN 87-7546-020-3
- [37] MŠMT – MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ (2013): *III. Závěrečná zpráva z pokusného ověřování provozu lesních tříd integrovaných v mateřské škole Semínko, o.p.s., Kubatova 1/32, Praha 10-Hostivař*, str.10. Dostupné z: http://skolka.eps.cz/wp-content/uploads/2013/03/Z%C3%A1v%C4%9Bre%C4%8Dn%C3%BD_materi%C3%A1l_MSMT.pdf .
- [38] MZe, Lesy ČR,s.p. a kol. – MZe, Lesy ČR, s.p., ÚHÚL, VLS ČR, s.p., SLŠ HRANICE, SLP ČR, Nadace dřevo pro život, ÚZEI, Ostravské městské lesy, s.r.o., ČSL (2010): *Jednotný postup pro realizaci lesní pedagogiky u lesnických subjektů v ČR*, Dostupné z: <http://www.mezistromy.cz/userdata/download/lesni-pedagog/koncepce.pdf> .
- [39] NDPŽ – NADACE DŘEVO PRO ŽIVOT (2007): *Koncepce lesní pedagogiky*, Dostupné z: <http://www.mezistromy.cz/cz/vzdelani/lesni-pedagogika/lesni-pedagog/koncepce-lesni-pedagogiky> .
- [40] STRAKATÁ, M. (2013): Outdoorové aktivity dětí v Norsku. Český portál ekopsychologie. [on-line]. [cit. 2013-11-9]. Dostupné z: <http://www.ekopsychologie.cz/citarna/clanky/outdoorove-aktivity-deti-v-norsku/>
- [41] UNIVERSITY OF COLORADO (2011): *Benefits of Nature for Children* [online]. Colorado, Dostupné z: http://www.ucdenver.edu/academics/colleges/ArchitecturePlanning/discover/centers/CYE/Publications/Documents/Benefits_nature_fact_2011.pdf .

- [42] VOŠAHLÍKOVÁ, T. (2011): *Výsledky výzkumů- Přínos kontaktu dětí s přírodou.* [on-line]. [cit. 2011-9-30]. Dostupné z: http://skolkablizkapriode.cz/sites/default/files/trpka/vysledky_vyzkumu-prezentace_30.9.2011.pdf .

SEZNAM WWW ADRES

- [43] <http://lesnims.cz/zakladni-informace/historie>
- [44] < <http://www.ngprague.cz/gallery/7/2136-brozurang2013mail.pdf> >.
- [45] <http://www.tzb-info.cz/pravni-predpisy/vyhlaska-c-410-2005-sb-o-hygienickych-pozadavcich-na-prostory-a-provoz-zarizeni-a-provozoven-pro-vychovu-a-vzdelavani-deti-a-mladistvych> .
- [46] <http://www.mezistromy.cz/cz/vzdelani/lesni-pedagogika> .
- [47] <http://www.mezistromy.cz/cz/vzdelani/lesni-pedagogika/lesni-pedagogika-v-cr>
- [48] [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFI2QEAN/\\$FILE/%28Lesni_materske_skoly_historie_a_soucasnost.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFI2QEAN/$FILE/%28Lesni_materske_skoly_historie_a_soucasnost.pdf) .
- [49] <http://www.mezistromy.cz/cz/vzdelani/lesni-pedagogika/lesni-pedagogika-ve-svete/lesni-materske-skoly>
- [50] <http://www.creativoas.cz/autori/25-dalibor-chatny/>
- [51] <http://www.indiaflint.com/>
- [52] www.cojeco.cz (2007): *Textilní umění.* [on-line]. [cit. 2012-5-20]. Dostupné z: <http://www.cojeco.cz/index.php?id_desc=97102&s_lang=2&detail=1&title=extiln%ED%20um%ECn%ED>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I. – grafy

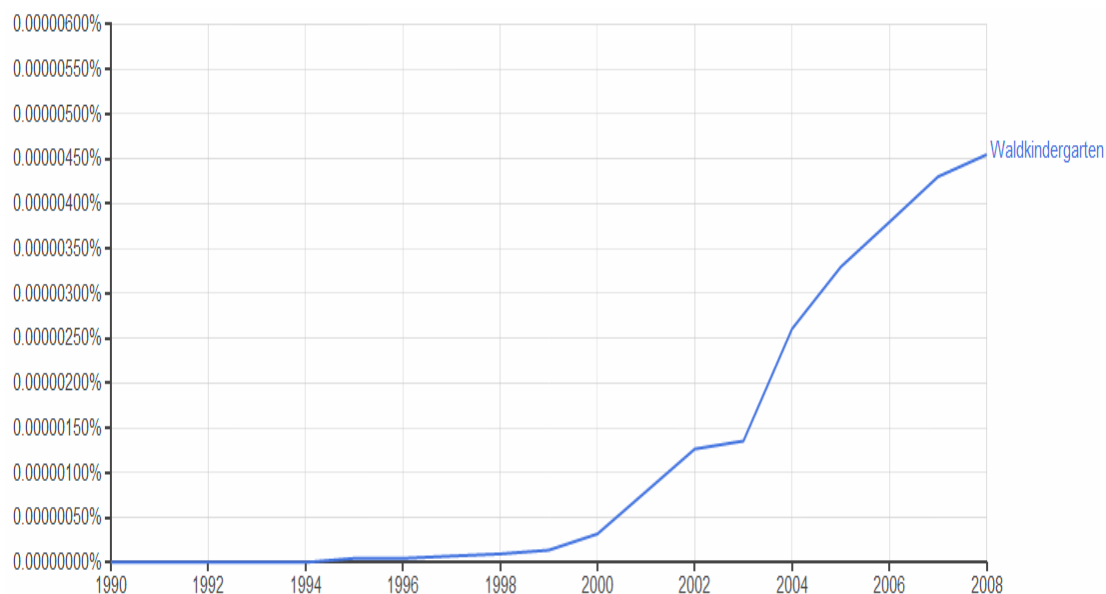
Příloha II. – rozhovory

Příloha III. – závěrečné rozhovory – hodnocení projektu

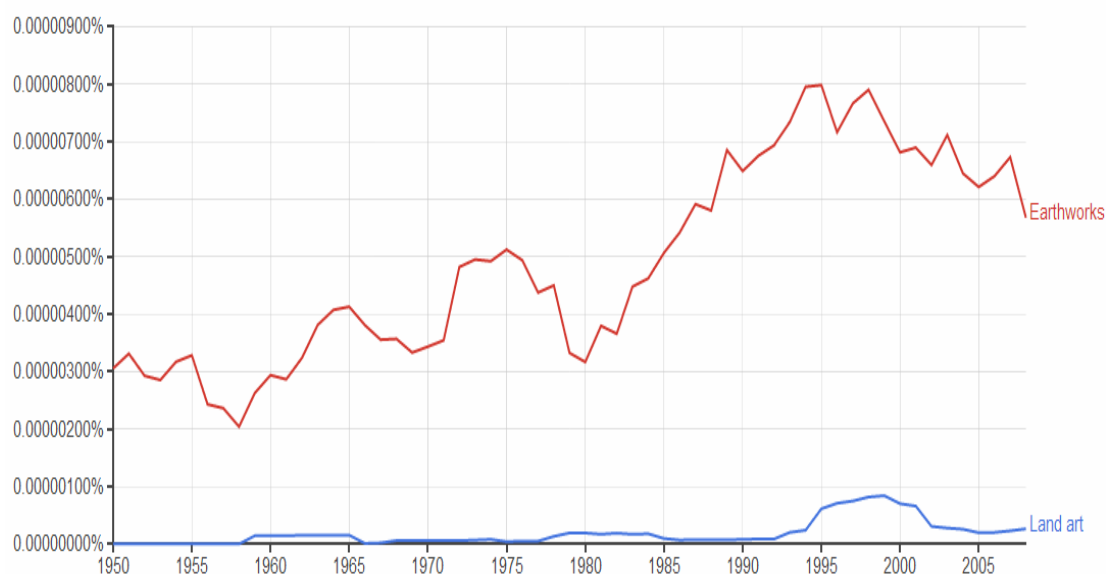
Přílohy

Příloha I. – grafy

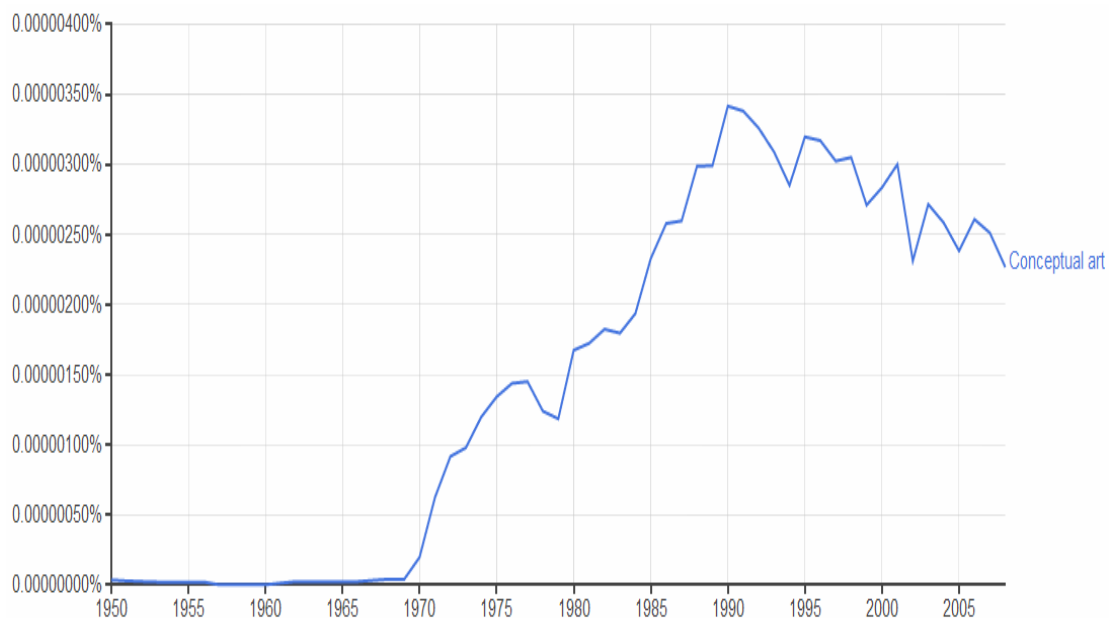
Graf č. 1 – četnost výskytu pojmu Waldkindergarten v německé literatuře od roku 1990 do roku 2008

Graf č. 2 – četnost výskytu pojmu Land art, Earthworks v americké literatuře od roku 1950 do roku 2009

Graf č.3 – četnost výskytu pojmu conceptual art (konceptuální umění) v americké literatuře od roku 1950 do roku 2009

Graf č.4 – četnost výskytu pojmu action painting (akční umění) v americkém tisku od roku 1940 do roku 2009

Příloha II. – rozhovory s učitelkami LMŠ

Rozhovor 1.

zaznamenávání rozhovoru : nahrávání se souhlasem

totožnost: Lucie Kulhová

profese: učitelka LMŠ

počet dětí ve třídě: 15

1. Jak jsi získal/a tuto práci a jak dlouho ji vykonáváš?

Já jsem našla inzerát na vývěsce. Už jsem tu 2,5 roku.

2. Měla jsi před tímto zaměstnáním pracovní zkušenost s dětmi ve věku od 3 do 6(7)let?

Já nemám dostudováno. Začala jsem speciální pedagogiku. Takže mám zkušenosti leda jako matka. Můj syn taky chodí do téhle školky.

3. Pracoval/a jsi i v jiné LMŠ nebo klasické MŠ?

Ne, nepracovala, tohle byla jedna z prvních lesních MŠ a předtím mě to do klasické MŠ netáhlo.

4. Jaké jsou podle tebe rozdíly mezi výtvarnými činnostmi v LMŠ a klasické MŠ po tvé zkušenosti?

No určitě, používá se víc materiálu. Venku, že můžu tvořit. Prostě to co si najdou, tak z toho se tvoří. Není to omezený jen na nějaký pastelky a papíry.

5. Jak často zařazujete výtvarné činnosti ve vaší konkrétní třídě?

Když putujem, tak někdy tvoříme, ale spíš tam máme hry třeba na koordinaci a hlavně pohyb. Takže spíš tvoříme jen když jsme tady. (*dopňující otázka: Jaký má důvod to, že tvoříte převážně jen u maringotky?*) Tak asi největší důvod jsou ty pomůcky. Neustále sebou něco nosit to pak nebaví ani tebe ani děti. Jenže ono je toho prostě tolik co dělat. Ty děcka, když se teď na ně podíváš, tak si vystačej samy. Vůbec jim nevadí, že se jim nevěnujeme. Hrajou si, tvořej a vyměšlej. Hlavně ona se nedá pořád dělat výtvarka, protože tu s nima nejsme celej tejden jako v normální školce, takže prostě někdy v tejdu není. Nebo jako něco výtvarného se objeví, ale není to klasická řízená činnost.

6. A co si představuješ pod pojmem výtvarné činnosti právě ve vaší třídě?

Hodně se i maluje, maluje se i linkama třeba z ohniště. Cokoliv vyrábíme. Dělali jsme různě i nějaký mozaiky, květináče ze střepů. Dá se říct, že ta výtvarná činnost je skoro vždycky spojená i s nějakou tou pracovní činností.

7. Podle čeho se řídíš při (tvorbě) plánování výtvarných činností?

Momentálními nápady. Né tak, ale snažíme se aby to bylo tématický, jakoby k tomu tématu, který máme, tak k tomu tvoříme. Plus sou věci, který jsou navíc. Třeba když se nabídnou nějaký materiály. Máme nějakou přípravu prostě, kterou by jsme chtěli zvládnout v tom určitým období. Třeba, že nás napadne když máme ptáky tak vyrobíme třeba sovy z keramiky a k tomu třeba budky, aby to bylo všechno provázaný.

8. Pojímáš výtvarné činnosti v LMŠ pouze formou tvorby z přírodních materiálů? Proč ano/proč ne?

Většinou jo, ale tak taky ne vždycky. Když třeba čteme nějaký příběh, tak děti k tomu potom malují obrázky na papír, ale “gró” je prostě ta příroda, která to celý vede tak, aby to mělo smysl a nějak to navazovalo. Když vyrobíme květináče a uděláme mozaiku, tak do toho zasadíme tu kytku, aby si to děti odnesly a věděly, že to má smysl.

9. Co vnímáš jako největší problémy pro realizaci výtvarných činností konkrétně ve vaší LMŠ a posléze komplexně ve všech LMŠ?

My to máme ulehčený i tím, že když je vážně hodně ošklivý počasí, tak můžeme jít dovnitř do školky a tam třeba něco tvořit po spaní, ale když jsme tady v maríngotce a je ošklivo, tak je to stísněnej prostor a je to prostě náročný, protože většinou děláme ještě něco s předškolákama a pak udělat ty podmínky tak, aby to šlo a všechno to klaplo, protože tu nemáme všechno po ruce. Prostě je to většinou všechno hodně náročný na přípravu. Když chceš něco dělat, tak prostě musíš zkontrolovat, jestli ten materiál na to je. Když není, tak ho nanosit nebo najít jiný místo. Všechno to připravit dopředu.

10. Myslíš si, že současná nabídka literatury zaměřené na výtvarné činnosti v LMŠ je dostatečná?

Možná, že u nás ne. Jako nějaká zahraniční je....člověk musí hledat. Jako určitě by bylo dobrý, kdyby pokaždý pro nápad člověk nemusel tak dlouho pátrat a nakonec si

to stejně sám vymejšlet. Když najdeš nějaký ty knihy “Tvoříme jaro, podzim” tak tam je prostě 90% hrůz. Takže jako můžem z toho něco vzít, ale stejně to pak vlastně skoro celý musíme přetvořit. Samozřejmě tu jsou knížky se skvělejšími nápady na výtvarku. Jenže to bejvá klasická výtvarka, kterou my samozřejmě taky zařazujeme, když můžeme být třeba v Semínku, ale do lesa si nemůžeš na zádech táhnout barvy, štětce, čtvrtky, sklenice na vodu....atd. nebo můžeš, ale uděláš to tak jednou možná dvakrát.

11. Jaký si myslíš, že je důvod nedostatku literatury pro tuto oblast? Jakou literaturu bys jako pedagog v LMŠ ocenila?

Já myslím, že de o ty nápady. Fakt si to musíme psát a tak aby jsme z toho mohly čerpat. Protože fakt to tak vymejšíme pak na koleni. Prostě ty nápady, do kterých můžem šáhnout. Třeba hledám na internetu ty land arty a tak, ale musí se to vytvořit, přetvořit pro ty děti aby to chápaly, protože to co dělají ty umělci, tak je složitý. Jako už je tady něco přeložený hodně z němčiny, ale to bejvá na nás až hodně “ultras”. Je to časově hodně náročný, materiálově, prostě většina není u nás realizovatelná.

12. S jakými vzdělávacími dokumenty pracuješ?

Tak určitě s RVP. Pak i to Semínko musí splňovat tyhle věci, ale nicméně si to jakoby tvoříme pro potřebu toho Semínka. Zase je pravda, že v současné době těch školek a klubů už vzniklo dost a myslím, že se na tom pracuje, třeba ta asociace LMŠ, že se na tom pracuje, aby se to propojilo a z tyhle materiálů se dá čerpat. Ale mohlo by to být víc otevřenější. Jenže v současné době myslím, že si to každá tak nějak sepisuje na koleni a v úvodkách si to škudlí pro sebe. Asi by bylo dobré, kdyby se to vytáhlo ven.

13. S jakými vzdělávacími cíli pracuješ?

Slušné děti, které mají rády přírodu. Hele tak prostě, aby byly schopny komunikovat. Aby to nebyly individualisti, což se ve školce stává, třeba jak tady máme teď toho X ten sem přišel z klasické školky. Tys tu přece byla, když začínal. Bylo to jiné dítě. Nebyl schopen pracovat v té skupině a neviděl, že je možné tvořit něco jinak. Prostě tu přírodu nedokázal úplně využít a ani spolupracovat s těmi děckama.

14. Jaké jsou očekávané competence/ výstupy výtvarných činností? Co chceš děti naučit?

Aby byly samostatnější a uměly si poradit. Aby neztratily tu svojí fantazii. Aby nebyly omezený tou klasikou. Neudusit v nich tu kreativitu.

15. Ukazuješ dětem díla výtvarného umění? Proč ano? Proč ne?

Ukazujeme, protože nám to přijde důležitý. A taky proto, že nám se ty díla taky líbí.

16. Pátrala jsem po literatuře, která by byla uzpůsobená výtvarným činností v LMŠ a narazila jsem na publikaci “ Tvoříme z přírodních materiálů – Land – art pro děti” od Vondrové Petry. Mohla by jsi se k ní vyjádřit?

No, tak tohle zrovna patří mezi těch 90% hrůz. S land artem to nemá nic společného. To je teď strašně moderní ta recyklace. Jenže jim nedojde, že aby to udělaly tak koupěj pití v plastový láhny z toho teda využijou to víčko, potom si zajedou do papírnictví koupit ty ozdobný drátky potáhnoutý umělinou a napíchaj to do brambory.

Rozhovor 2.

zaznamenávání rozhovoru : nahrávání se souhlasem

totožnost: anonymní (učitelka 2)

profese: učitelka v LMŠ

počet dětí ve třídě:15

1. Jak jsi získal/a tuto práci a jak dlouho ji vykonáváš?

Našla jsem ji přes známou. Dělán tu už 5.5 roku.

2. Měla jsi před tímto zaměstnáním pracovní zkušenost s dětmi ve věku od 3 do 6(7)let?

Já jsem pracovala tři roky v družině. Jinak jsem chodila jeden rok na střední pedagogickou školu než jsme se rozloučily, ale ukončený vzdělání nemám.

3. Pracoval/a jsi i v jiné LMŠ nebo klasické MŠ?

Ne, nepracovala. Všeobecně byla vlastně tahle školka druhá po Šárynce a pak teprve se rozjely všechny ty ostatní.

4. Takže žádné zkušenosti z klasických školek nemáš?

Ne

5. Jaké jsou podle tebe rozdíly mezi výtvarnými činnostmi v LMŠ a klasické MŠ?

No, že to dělají jakoby samy, že nepoužívají šablony, omalovánky nebo takovýchle věci. Snažíme se, aby to bylo jejich kompletně. A pak v materiálu, kterej používáme. Myslím jako víc přírodním a to, že pracujeme venku tak to snad ani nemusím říkat.

6. Jak často zařazujete výtvarné činnosti ve vaší konkrétní třídě?

No, když zůstáváme tady a nikam nejdem, tak vlastně skoro vždycky. Většinou jsou to ale takový malé činnosti. Jenom doplňkový.

7. A co si představuješ pod pojmem výtvarné činnosti právě ve vaší třídě?

No je to tak i tak. Hodně se to propojuje třeba s pracovními činnostmi. Třeba jsme zatloukali hřebíky do dřeva a pak to děti proplétaly. Takže to bylo na koordinaci, motoriku.

8. Podle čeho se řídíš při tvorbě výtvarných činností?

Podle čeho se řídíme? No nějak vycházíme z ideologie LMŠ. Taky momentální nápady.

9. Pojímáš výtvarné činnosti v LMŠ pouze formou tvorby z přírodních materiálů? Proč ano/proč ne?

Většinou tvoříme z přírodních materiálů, protože jsme stále v přírodě. Ještě se dá občas tvořit třeba z odpadu, ale to taky vždycky nejde kvůli hygieně.

10. Co vnímáš jako největší problémy pro realizaci výtvarných činností konkrétně ve vaší LMŠ a posléze komplexně ve všech LMŠ?

No tak třeba v zimě asi...takže asi je tím počasím ztížený. A nemusí být třeba ani ten materiál pro tu tvorbu. No a když není zas taková zima, abychom byli v Semínku, tak tady v maríngotce je málo místa.

11. Myslíš si, že současná nabídka literatury zaměřené na výtvarné činnosti v LMŠ je dostatečná?

No asi ne. My si to jako i hodně vymejšíme. Určitě jako nečerpáme moc z knížek. Ono toho pro nás moc není a když už, tak to není nic moc.

12. Jaký si myslíš, že je důvod nedostatku literatury pro tuto oblast? Jakou literaturu bys jako pedagog v LMŠ ocenila?

No předáváme si to s učitelkami a tak, nebo to zkusíme hledat na netu. Nejcenější jsou asi ty nápady pro nás. Třeba je už dost toho přeloženého z němčiny, ale to taky není ono. Většinou je to hodně náročný jak na materiál, tak na čas a ty děti u toho prostě nevydrží tak dlouho a už je to pak nebaví. Pro mě by byly nejcenější ty nápady. Prostě nějaký sborník, ve kterém bych našla inspiraci a pak si to třeba i přizpůsobila. Taky aby to bylo přiměřené tomu věku 3-6.

13. S jakými vzdělávacími dokumenty pracuješ?

Hm...RVP, máme nějaký třídní plán a školní plán, ale tvoří se to vlastně pro potřebu toho Semínka.

14. S jakými vzdělávacími cíli pracuješ?

nezodpovězeno

15. Jaké jsou očekávané competence/ výstupy výtvarných činností? Co chceš děti naučit?

Aby se jim nezavřela ta jejich kreativita. Chci je naučit s tou přírodou pracovat. Že nemusí být omezený jenom na papír nebo tabuli. Prostě jak jsem říkala už předtím, aby to bylo jejich vyjádření to co tvoří, né naše šablony.

16. Ukazuješ dětem díla výtvarného umění? Proč ano? Proč ne?

Jo ukazujeme. Je to sice většinou omezeno buď jen občas na nějaký výlet nebo fotky. Třeba to jak jsi s nima dělala ty. Tu Šimotovou, no tak to viděly jak fotku tak repliku.

17. Pátrala jsem po literatuře, která by byla uzpůsobená výtvarným činnostem v LMŠ a narazila jsem na publikaci “ Tvoříme z přírodních materiálů – Land – art pro děti” od Vondrové Petry. Mohla by jsi se k ní vyjádřit?

Hm...kolik tě to stálo? No jako normálně bych to takhle nesoudila podle prvního pohledu dovnitř, ale tohle je přesnej návod jak s dětma nepostupovat. (*pozn. Listuje v knize a naráží na šablony.*) No jo, tady jsou šablony pěkně. Ono na tom není nejhorší to, že tam jsou ty šablony, protože ty ještě můžeš třeba využít na nějaký pracovní listy...takže to je vlastně možná tak jediný, co se ti z té knížky bude hodit. No prostě nejhorší na tom je, že skoro celou knížku otlouká skoro ten samej nápad. (*pozn. Smích*) A radši ani neříkám za co stojí. To by se dětem asi nelíbilo, kdybychom s nima počít dokola malovali lupen, stříhali lupen, kreslili lupen...a ještě

tou samou technikou. Ale tak zase je pravda, že je těžký sehnat knížky, který by byly v češtině a ještě rozpracovaný pro nás. Ona ta výtvarka v tom lese je jiná.

Rozhovor 3.

zaznamenávání rozhovoru : nahrávání se souhlasem

totožnost: anonymní (učitelka 3.)

profese: učitelka LMŠ Lesníček

počet dětí ve třídě: 15

1. Jak jsi získal/a tuto práci a jak dlouho ji vykonáváš?

Totíž, nastoupila sem moje kamarádka po praxi ve škole na pajďáku a otěhotněla a já jsem to věděla od ní, takže jsem byla první, kdo zareagoval na to volný místo. Tak jsem po tom skočila. V Semínku dělám čtvrtým rokem, ale jinak přímo v Lesníčku druhým rokem.

2. Měla jsi před tímto zaměstnáním pracovní zkušenost s dětmi ve věku od 3 do 6(7)let?

Předtím jsem pracovala v běžný mateřský škole. Tam jsem byla tři roky. No a samozřejmě ze školy z pajďáku. Mám to co ty vystudováno. *(pozn.výzkumníka: respondentka má vystudovaný obor učitelství MŠ na pedagogické fakultě UK)*

3. Pracoval/a jsi i v jiné LMŠ?

Zatím ne, vlastně po škole jsem rovnou nastoupila do klasické školky a pak už sem do Semínka.

4. Jaké jsou podle tebe rozdíly mezi výtvarnými činnostmi v LMŠ a klasické MŠ po tvé zkušenosti?

Hm..vidím. Za prvé si myslím, že zatímco v klasický mateřský škole může ta...jako by, že když si člověk naplánuje výtvarnou činnost, tak to nic moc neovlivňuje. V lesní škole to hodně ovlivňuje počasí i roční doba. Za druhé si myslím, že to sou i ty příležitosti výtvarný. Za třetí si myslím, že se používají jiný výtvarný materiály. Za čtvrtý si myslím, že se častěji jakoby..... no vlastně jsou to ty příležitosti, že se dostaneme ven, že se kreslí venku. Děláme si z toho legraci je to takovej trošku

“plenér”. No a taky, když děti kreslí přírodu nebo zvířata tak to vidí kolem sebe a nejsou zavřený ve třídě.

5. Jak často zařazujete výtvarné činnosti ve vaší konkrétní třídě?

No je to tak, že když je zima, nebo prostě přes zimu se dostaneme do školky na oběd tak děláme výtvarku před obědem...většinou ve středu. A někdy třeba častěji i dvakrát stejně.(pozn.výzkumníka: *Třída Lesníček,u ve které vyučuje tato učitelka, dochází do LMŠ 3 dny v týdnu*) A když je léto, tak to není úplně takhle pravidelně, ale je to tak, že ty činnosti, který se dělají v zimě jsou takový kratší akce nějaký a věci co se dělají v létě se nedělají zas tak často, protože člověk třeba víc jezdí na výlety a podobně, ale většinou jsou to pak akce výtvarný, který vyjdou časově na celý dopoledne. Třeba jako to malování v “ plenéru”. Taky hodně děláme užité umění, aby věděly, že to pro něco dělaly. Jako ty lampióny co jsi s náma dělala. Vyrobí je, namalují a pak s nima jdou v průvodu.

6. Podle čeho se řídíš při (tvorbě) plánování výtvarných činností?

No většinou zkouším stavět na tom, že vím, co ty děti zajímá nebo by je mohlo zaujmout. Taky to co se váže k té roční době konkrétní. Aby to bylo.....aby to bylo takový...aby měly děti pocit, že to vychází z nich to co se maluje. Mně se osvědčilo, že když se vymyslí něco o co ty děti nemají zájem, tak to nedopadne dobře. Jako když se jim to snažíš nějak vecpat. Že jsme měli třeba jednou to téma Asie a bylo to prostě hrozně náročné jim v únoru vysvětlit něco o Asii, takže to prostě vůbec nešlo, ještě nebyl sníh, aby „moch“ člověk vůbec zmínit eskymáky, takže to prostě bylo strašně nešikovný téma a hrozně těžko se to dělalo. No a o rok později na to teďka jsme udělaly to téma vesmír a to je jako věc, která je dětem blízká a hodně je zajímá a to byla úplně jiná práce.

7. Pojímáš výtvarné činnosti v LMŠ pouze formou tvorby z přírodních materiálů? Proč ano/proč ne?

Já bych, řekla, že jakoby co nejbohatší. Jako, že přes tu zimu to jsou spíš ty klasický výtvarné činnosti, který mají vliv spíš ne na tvořivost, ale na tu práci s psacíma potřebama pro ty případný předškoláky. No a v létě se může dělat víc s těma

přírodninama, nebo na podzim to je takový různorodý, ale rozhodně neděláme jenom z přírodnin, protože někdy prostě ty materiály na to tvoření v přírodě úplně nejsou.

8. Co vnímáš jako největší problémy pro realizaci výtvarných činností konkrétně ve vaší LMŠ a posléze komplexně ve všech LMŠ?

Musí to člověk fakt hrozně pečlivě plánovat a může se stát, že si něco naplánuješ předem a zkazí se počasí. Prostě venku je pořád hodně proměnejch, který ti můžou tu činnost úplně zneškodnit. Třeba může bejt krásně a foukat vítr a dětem to rozfouká papíry a nemůžou kreslit na zemi a nebo se člověk rozhodne, že pojedou někam, kde bude něco a ve skutečnosti strašně prší nebo naopak, že pojedou do galerie a tam si budeš povídat o Kupkovi a pak je nakonec takový krásný počasí, že ti je to prostě líto a nikam se nejede. Tohle mě přijde takový, že to člověk musí vlastně hodně plánovat, ale zároveň je spousta těch vnějších vlivů, který to můžou ovlivnit.

9. Myslíš si, že současná nabídka literatury zaměřené na výtvarné činnosti v LMŠ je dostatečná?

Já to mám tak, že čerpám ze všech možnejch zdrojů ne jen pro ty LMŠ a snažím se to poupravit na ty podmínky. Rozhodně to není dostatečný, bylo by fajn, kdyby měl člověk víc nápadů. My máme teda ještě veliký štěstí že máme paní X, která nás zásobuje různými akcemi, které najde. Třeba jako jsou teď ti tajní zahradníci, kteří s dětma třeba vysázejí květiny a udělají třeba mechové grafity. Takže já mám paní X, já nemám publikace. Já si ani nevybavuju nic moc, co by bylo pro nás. Většinou je to tak, že člověka něco zaujme no a prostě to musíš nějak předělat a zkusit to jinak venku.

10. Jaký si myslíš, že je důvod nedostatku literatury pro tuto oblast? Jakou literaturu bys jako pedagog v LMŠ ocenila?

No já mám hrozně ráda tu knížku jak se jmenuje něco jako “Hravé tvoření pro malá stvoření”(pozn.: Kirchnerová, Veronika; Rubešová, Radka. *Hravé tvoření pro malá stvoření*. Praha: Portál, 2009.) a ta knížka se mi prostě strašně líbí, protože tam není jediná šablona. Ale jsou tam takový vtipný nápady, ale hlavně hrozně hezký výtvarný experimenty. Jakože, když se něco potře tímhle pak klovatinou a odškrábe se to tak z toho vznikne tohle. Což se mi strašně líbí, že to není udělejte tohle a pak tohle a každý dítě to má úplně stejný. S touhle knížkou můžeš pracovat dál. Protože tam fakt

neni nic, co by člověk musel převzít celý, tu formu. Jsou to spíš nápady, který si můžeš upravovat. Takovýhle knížky bych uvítala moc.

11. S jakými vzdělávacími dokumenty pracuješ?

S rámcovým vzdělávacím plánem pro předškolní vzdělávání. No a to je asi všechno, ale tím, že jsem studovala, tak vím, co je třeba ve Waldorfu a ve Zdravý mateřský škole a v různých těch kurikulích, ale je to asi tak, že my si z toho všeho vybíráme něco, co se nám líbí. Základ je prostě ten rámcák.

12. S jakými vzdělávacími cíli pracuješ?

Já nevím...myslim, že jakoby obecně taky je to ten kontakt dětí s přírodou a nějaká ta myšlenka trvale udržitelného rozvoje už ve škole a taky ohleduplnost vůči všemu možnému. No a moje vlastní no já nevím. I když já nevím jestli je to jako hrozně dobrý pro společnost, ale já mám snahu dětem předat, aby v první řadě nemyslely na sebe, aby byly takový, že pomáhají mladším a i těm okolo sebe. No, aby to nebyly individualisti. I když to je asi trochu proti trendu společnosti. Jenže já si zase říkám, že některý ty děti to prostě daj a budou vnitřně lepší a spokojenější, než ty co jedou samy na sebe.

13. Jaké jsou očekávané competence/ výstupy výtvarných činností? Co chceš děti naučit?

Já si myslím, že ta lesní školka je strašně dobrá pro to, aby ty děti byly tvořivý, že vlastně no nevím. Každý kdo dosáhnul něčeho ve výtvarném umění tak musel mít nějak namakanou tu techniku, ale myslím si, že ta tvořivost je nejdůležitější pro to, aby ty věci měly nějakou vlastní tvář aby to nebyly ty šablony. Nepotřebuju aby to dítě umělo nakreslit domeček, stromeček, slunce a tak, ale prostě aby když nakreslí něco jinýho, ale je to aspoň trochu podobný tomu tématu tak aby vědělo, že to může pojmout po svém, že výtvarka není nic, co by mělo nějaký pevný struktury.

14. Ukazuješ dětem díla výtvarného umění? Proč ano?

No my jezdíme čas od času do toho veletržáku (*pozn.: Respondentka myslí Veletržní palác*) No a tam jedeme v tý úplný klasice a taky často jezdíme na výlety a většinou tam člověk něco najde. Teď jsme si prohlíželi ty obří mimina na Kampě a potom na Starym Městě takový sochy z železného odpadu takovej rytíř a kůň. Nebo ježiš, úplně

miluju takový ty vtipný sochy na Starym Městě a děti to taky milují. No přece na starym městě jak je ten chlapík zavěšený za deštník a ta holčička v Klementýnu, co pouští holubici. Myslím si, že k takovejmhle věcem jsou děti docela vnímavý. Takže určitě na to všechno koukáme. Nebo třeba na Vyšehradě to je architektura, tak tam jsme mluvili o rotundách. Myslím, že je to důležitý jim to ukazovat, že si něco zapamatují.

15. Říkala jsi, že jezdíte do Veletržního paláce. Zkoušíte tam také nějaké programy pro děti? (příklad: V dálce svítí, Tajemství lesa,...)

My jsme měli Františka Kupku a pak taky tu paní jak udělala ty šlápoty... teď nevím jak se jmenovala myslím, že už je mrtvá. No a to nám právě připravuje ta paní X a ta je boží. Vždycky nám to ušije na tělo. Propojuje to i s tou přírodou, ale taky tam dává nějaký překvapení, aby to ty děti natáhlo.

16. Já jsem pátrala po literatuře, která by byla uzpůsobená výtvarným činnostem v LMS a narazila jsem na publikaci “ Tvoříme z přírodních materiálů – Land – art pro děti” od Vondrové Petry. Mohla by jsi se k ní vyjádřit?

No to je přesně ono. No je to přesně ono. No jo a potom každé děcko udělá přesně tu stejnou práci. To jsou prostě tak přežitý, panáčkové z ruliček. No já jako úplně nejsem zastánce takový ty přehnaný reciklace všeho možnýho. Málo kdy se mi líbilo něco třeba třeba z pet flašky. Teda takhle, ty umělci z toho dokážou udělat spoustu krásnejch a zajímavějch věcí, ale myslím si, že pro ty děti to úplně není. No třeba tohle (*pozn.výzkumníka: respondentka se vyjadřuje k výtvarné činnosti s názvem “Ježek”- str.16*) Tohle je prostě strašný. Úplně splácáný. Si to vem, že oni vezmou: bramboru, víčko, nějaký drátky barevný a modelínu a stvořej z toho prostě prakticky nepoužitelnou věc, která nemá s land-artem a podle mě teda ani s výtvarnou nic společnýho. No a samozřejmě, že ty pak když sháníš nápady, tak si na internetu objednáš knížku, zaplatíš a když to otevřeš...no dobře...tohle tě aspoň rozveselí, že i kdyby sis myslela, že s dětma tu výtvarnou činnost děláš sebehůř tak prostě takhle strašný to snad nikdy bejt nemůže. Jenže smutný je, že pak třeba některá učitelka se toho může chytnout. I když ani tak si nemyslím že učitelka, ale spíš nějaký rodič.

Rozhovor 4.

zaznamenávání rozhovoru: písemné odpovědi

totožnost: anonymní (učitelka 4)

profese: učitelka LMŠ Lesníček

1. Jak jsi získal/a tuto práci a jak dlouho ji vykonáváš?

V LMŠ pracuji dva roky, zajímám se o udržitelný rozvoj a myšlenky typické pro LMŠ a narazila jsem při tom na nabídku práce.

2. Měla jsi před tímto zaměstnáním pracovní zkušenost s dětmi ve věku od 3 do 6(7)let?

Osobní zkušenosti s vlastním dítětem.

3. Pracoval/a jsi i v jiné LMŠ nebo klasické MŠ?

Ne a tuto práci dělám na poloviční úvazek.

4. Jak často zařazujete výtvarné činnosti ve vaší konkrétní třídě?

Záleží na ročním období. Odvíjí se to od dostupnosti materiálů v přírodě v ten určitý čas. Nejčastěji tvoříme v zimě a využíváme prostory MŠ Semínko. To se jedná o techniky jako je malba temperami, vodovkami, pastely a jiné. V létě je naopak většina tvorby zasazená ven, protože je dostatek přírodních materiálů. Snažíme se zařadit výtvarné činnosti aspoň jednou týdně.

5. Podle čeho se řídíš při tvorbě výtvarných činností?

Počasí, události ve školce, zážitky dětí.

6. Pojímáš výtvarné činnosti v LMŠ pouze formou tvorby z přírodních materiálů?

Né vždycky, ale samozřejmě je využívám velmi často, jsou nám dostupné a dají se prakticky využít na všechno.

7. Co vnímáš jako největší problémy pro realizaci výtvarných činností konkrétně ve vaší LMŠ a posléze komplexně ve všech LMŠ?

Řekla bych, že to je pro všechny LMŠ stejné, počasí. To se nedá ovlivnit. Potom pokud se jedná o školky bez zázemí tak to klasický zázemí pro tu tvorbu (židle, stoly). U nás máme možnost jít do Semínka. Ještě rozptylování dětí okolím, ale to většinou jen první rok docházky, potom se trochu přizpůsobí té práci venku a už je nerozptýlí každé šustnutí v trávě.

8. Myslíš si, že současná nabídka literatury zaměřené na výtvarné činnosti v LMŠ je dostatečná?

Pokud člověk vyhledává v zahraniční literatuře a na internetu s tím, že si koncept upraví, tak se dá říci, že ano. V češtině je pro nás využitelných málo knih.

9. Jaký si myslíš, že je důvod nedostatku literatury pro tuto oblast? Jakou literaturu bys jako pedagog v LMŠ ocenila?

Předpokládám, že se to nevyplatí nakladatelstvím vydávat takovouhle literaturu. Přece jen v České republice je dost LMŠ, ale né tolik aby to pokrylo výdaje na tisk.

10. S jakými vzdělávacími dokumenty pracuješ?

RVP PV, TP

11. S jakými vzdělávacími cíly pracuješ?

S cíli obsaženými v RVP PV, ale více prohlubuji zájem o přírodu.

12. Jaké jsou očekávané competence/ výstupy výtvarných činností? Co chceš děti naučit?

Aby si tu výtvarnou činnost užily, zapojily fantazii. Také aby byly připravené na školu.

13. Ukazuješ dětem díla výtvarného umění? Proč ano? Proč ne?

Někdy ano, pokud jsou k tomu příležitosti. Třeba při návštěvách galerií. Seznamuju je s uměním, protože ho mám ráda a je to i jedním z mých úkolů, seznámit děti s výtvarnými kulturami naší společnosti.

Rozhovor 5.

zaznamenávání rozhovoru : nahrávání se souhlasem

totožnost: Jitka Nešporová

profese: zakladatelka lesního mateřského klubu ve Velké Británii, bývalá učitelka LMŠ, textilní výtvarnice

1. Jaký byl první impulz pro založení LMŠ v zahraničí?

Já jsem tam dělala kurz forest school a pracovala jsem s kamarádkou na svojí dizertační práci založený právě na tomhle tématu a ona v téhle době už měla založenou firmu několik let na forest school, ale pak měla děti a už to prostě

nezvládala, tak se mě zeptala jestli do toho půjdu s ní a já řekla, že jo. Mě se vždycky líbila ta myšlenka tý školky, ale opravdu školky, takový jakoby waldorfský, že jsou tam ty zvířátka okolo a ty můžeš dělat s dětma s vlnou a vařit nebo spoustu dalších činností venku, což je docela dost ambiciózní krok z čista jasna a protože jsme měly obě malý děti, tak jsme se dohodly, že začneme jenom s takovým klubem jednou týdně, že se dopoledne maminky sejdou s dětmi v lese a budou si tam hrát a to byl začátek. Ani ten začátek nebyl těžkej, prostě jsme si jen našly vhodný místo, kde nám ta krajina vyhovovala. Samozřejmě se musely založit nějaký pojištění a podobně, ale díky tomu, že už měla tu firmu na forest school založenou tak už velká část papírování byla vyřešená.

2. Je ve VB o lesní školky (kluby) velký zájem?

Střídavě oblačno jako záleží na počasí. Né tak je to prostě tak, že některý ty rodiče se s tím ztotožní a potom prostě chodí ty děti pořád, no a pak jsou tam tací, kteří se ukážou jednou za čas. Zájem o ty kluby je, ale je to trochu specifická skupina rodičů. Nakonec jsme to rozšířili na dvě dopoledne v týdnu. Ono v Anglii je firma nebo spíš značka právě ta „forest school“ a ty dělají různý kurzy a právě tě testují. Dalo by se říct, že je to jako taková malá vysoká. Máš tam několik úrovní a vlastně odevzdáváš i praktickou práci na nějaký to daný téma. Když se řekne „forest school“ tak je jasné, že už to má prostě nějaký pravidla ta práce s téma dětma, že to běží částečně podle nějaký schválený osnovy. I když to vlastně vůbec není osnova jako v klasicejch školách. Tady se právě hodně dá na to, abys dokázala improvizovat a využít tu přírodu. To vzdělávání jde spíš po pochodech přírody než podle nějakých nalinkovanejch příprav nebo jak jsi to říkala vzdělávacích plánů. Ono je několik firem, přes který můžeš ten certifikát vlastně dostat. Asi největší a nejznámější je „Archimedes“.

3. Když si splníte nějaký z těchto kurzů tak je to bráno jako pedagogické vzdělání?

Je uznaný, je to vzdělání, je braný jako platnej certifikát, což je vlastně na úrovni maturity, asi jako level 3, kterej potřebuješ na to, abys mohla sama založit a sama zodpovědně vést. Je to teda rozhodně těžší než maturita. Dělala jsem jinej kurz na

stejný úrovni a byl podstatně jednodušší. Na druhou stranu není problém si založit jakýkoliv lesní klub, když tomu prostě nebudeš říkat forest school. V Anglii je to zakládání a nějaký řízení volnější, ale protože ten zájem nepřichází zespoda, tím myslím od rodičů, ale vlastně jim to bylo nabídnuto, tak o to nejví takový zájem a ani o to nebojují. To v Čechách za LMŠ bojují hlavně rodiče dětí, což má mnohem větší váhu. V Anglii to funguje z 99% možná i víc tak, že to je součástí, prostě školka nebo škola, skupina dětí jdou jednou týdně na dvě nebo na tři hodiny ven a to je forest school. Je to teda minimálně v průběhu deseti týdnů a někdy i dýl. Je to vlastně něco jako další nabídka v rámci výuky. Někdo jako tak dneska nemáme matiku, ale deme ven.

4. Před tím, než jste založila lesní klub ve VB jste měla nějaké zkušenosti s dětmi předškolního věku.

Ne to vůbec, já pracovala v divadle a prostě co se naskytlo. Měla jsme teda svoje děti a tak jsem začala chodit do mateřského centra s nima a nějak se to vyvinulo, že jsem tady pomohla a pak zase jinde a nakonec jsem byla laktační poradkyně.

5. Zařazovala jsi výtvarné činnosti s dětmi často?

No a jak. Já jsem výtvarně založená člověk a ta tvorba z přírodnin ta mě vždycky fascinovala. Když to trochu upravíš a zjednodušíš pro ty děti tak si to náramně užívají. Já se hodně nechávala inspirovat India Flint. Ted' když nedělám v lesní školce tak se tím živím. Taky jsme hodně dělaly plstěný obrázky. Bylo to vlastně tak trochu na způsobu waldorfských škol.

6. Čím jsi se řídila při tvorbě vzdělávacích a výtvarných činností?

No to záleží, jestli to byly ty dopoledne pro maminky s dětma tak to jsme prostě dělaly to co nás bavilo zrovna. Co si chtěly maminky vyzkoušet a nebylo to nějak sešňěrovaný. Spíš to bylo založený na těch momentálních potřebách toho dítěte. No a když šlo o pobyt v lese pro školky nebo školy, tak to jsme seřídili jejich vzdělávacím plánem. Oni nám řekli co se mají učit a my jsme to nějak částečně přizpůsobili na tu přírodu.

Příloha III. – závěrečné rozhovory k hodnocení projektu

Rozhovor 6

Téma: hodnocení projektu

Totožnost: ředitelka MŠ Krupá

1. Paní ředitelko vy jste byla u realizace projektu „lesní skřítek“ a nahlížela jste i do dalších projektů. Jaký je váš názor na ně?

No já jsem trochu stará škola, tak s dětma moc ty skupinový práce nedělám. Přece jen je to dost náročný jak na přípravu tak ten tvůj vklad do tý práce přímo s dětma. Ty víš, že se mi to líbilo to o tom se vůbec nemusíme bavit. Spíš ti chci říct, že já už bych do toho na starý kolena nešla. Tím myslím, tenhle konkrétní projekt. Třeba to focení. No víš jak tam dávaly do krajiny ty zrcadla. To zkusím. Na procházky chodíme pořád a zatím to nemusí fotit, můžou si to prohlížet. No a pak ta vlna to mi přijde tak strašně jednoduchý až je to krásný. Vždyť víš, že tu mám heterogení třídu od tříletých až po odkladáky a tohle je zrovna taková činnost u který se dá snadno upravovat náročnost.

2. Takže si myslíte, že se dají využít i v klasické MŠ? Nevidíte v organizaci nějaký problém?

No v naší školce se využít určitě dají. Přece jenom máme tu přírodu všude okolo, takže není takový problém sehnat listy, dřevo, kamení. Prostě to co je potřeba. Možná jen.....pro školky někde v zástavbě by ta realizace byla obtížná. No, ale tak člověk se nemůže zavděčit všem.

Rozhovor 7

Téma : hodnocení projektu

Totožnost: Lucie Kulhavá, učitelka LMŠ

1. Ty jsi byla u realizací projektů „Velké prádlo“ a „ Dívej se jinak“, také jsi byla přítomná všem dalším projektům, které jsem zde zkoušela. Co si myslíš o těchto dvou konkrétních?

Že se povedly, možná i nejvíc ze všech co jsi tu dělala. Mě se líbily i ty předchodí, ale tyhle byly šitý na míru tomu našemu prostředí. A ještě to, že jsi zapojila ty výtvarný díla bylo pro děcka přínosný. Ono není jednoduchý se hned přizpůsobit tomu jak to tu funguje. Od toho pak jde i ta výtvarka. Myslím, že nakonec se ti to povedlo. Bylo to hodně podobný jako když se jezdí do galerií na ty programy. Jenže tohle jsme měly pěkně v přírodě.

2. Myslíš, že když jsou ty projekty uzpůsobený na míru LMŠ tak budou realizovatelný třeba i v klasický MŠ?

Proč ne. Hele když my z lesní školky chodíme za kultúrou do města tak proč by taky párkrát ty z klasickéjch školek nemohly vyrazit za kulturou do lesa.

Rozhovor 8

Téma: hodnocení projektu

Totožnost: učitelka LMŠ

1. Ty jsi byla taky u mých pokusů o výtvarný činnosti tady. Jak myslíš že obstály před dětma a samozřejmě taky před tebou?

No tak takhle asi...Přinesla jsi nám zase něco novýho. Tady de hlavně o to , že tě děcka měly rádi a bavilo je to. No...já vlastně nevím co bych k tomu řekla. Jsou to dobrý nápady. Ani nejsou těžce zrealizovatelný. Jenom já prostě bych tam toho umění dala míň. Né ke každý činnosti. Třeba jednou za měsíc. Ale tak ty jsi to měla kvůli tý

práci abys to vyzkoušela to je jasný. Myslím, že takováhle výtvarný činnost by se dala zařadit vždycky jednou do měsíce a to by bylo v pohodě.

Rozhovor 9

Téma: hodnocení projektu

Totožnost: vedoucí oddílu vlčat

1. Jak bys zhodnotil schůzku tedy projekt, který jsem pro oddíl připravila?

No vlčata od nás na to rozhodně nejsou zvyklý, já vím, že ty třeba se světluškama pořád něco tvoříš a jezdíte na výstavy a podobně. To já kluky radši vezmu do lesa a tam ať si zahrajou hru. Proto mě tak překvapilo, že je to úplně pohltilo. Tak je pravda, že to nebyla klasická výtvarka. Ten nápad se mi zdál zajímavější a některý ty fotky mě vážně překvapily. Rozhodně mě to bavilo víc, než se s nima sebrat a jet někam na výstavu. Měl sem pocit, že pořád je to skautská schůzka, ale taková s nádechem kultury a umění. Což může bejt občas vážně fajn.

2. Takže si myslíš, že i ty ostatní projekty by byly na schůzkách realizovatelný a hlavně vítaný, třeba s nějakýma obměnami?

Sama víš, že to všechno záleží na děckách, kdyby to s tebou dneska dělat nechtěly tak je prostě nedonutíme ani potahem, ale zaujalo je to, takže nevidím důvod proč by něco podobnýho neměly chtít zkusit zas za nějakou dobu. Hlavně rodiče to potěší, když zjistěj, že se tu neučíme jenom zvířecí stopy, ale taky umělecký díla.